

Associació de Pagesos i Ramaders del Principat d'Andorra

MEMÒRIA D'ACTIVITATS 2016

ASSOCIACIÓ DE PAGESOS I RAMADERS D'ANDORRA

© Associació de Pagesos i Ramaders del Principat d'Andorra

Dr. Vilanova núm. 9, edifici Thaïs, 4t D
AD500 Andorra la Vella. Principat d'Andorra
Tel.: +376 829 448 · Fax: +376 829 448
a/e: pagesos@andorra.ad
www.apra.ad

Març 2017

Edició

Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra

Coordinació editorial

Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra

Correcció

Pites Roure

Distribució i disseny de continguts

Marisa Luna

Fotografia de la portada

Orri del Cubil (Encamp)
Marisa Luna

Disseny gràfic

Estudi Juste Calduch

Impressió

Impremta Envalira

Dipòsit legal

AND.32 - 2017

Índex

Salutació del president	5
Composició de la Junta Directiva	6
Organigrama	7
Tabac	8
Ramaderia	14
Atorgament de la Creu de Cavaller al president de l'APRA	20
Cultius	22
Economia	28
Apicultura	36
Fitxes plantes apícoles	40
Medi Ambient	42
Col·laboracions	47

Salutació del president

Una vegada més tenim el plaer de posar a les vostres mans la *Memòria d'activitats* de l'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra. Com sabeu, es tracta del recull de les activitats més destacades que ha portat a terme l'entitat en un esforç per informar-vos amb detall dels temes que es van abordant al llarg d'un any i que puntualment es tracten a les assemblees generals, i per fer-vos partícips de la dinàmica de treball que segueix, que no sempre és prou coneguda per les persones que la integren.

El treball que fa l'associació que ens aglutina és molt ampli i intens, i pensem que també és molt important per al sector agrari. L'APRA compleix les funcions que un dia li van atorgar els socis fundadors a través dels seus estatuts amb plena responsabilitat i dedicació, sense estalvi d'esforços per part dels membres que són al capdavant. La seva motivació és, sens dubte, treballar per a la sostenibilitat, la diversificació i la millora d'un sector que es considera estratègic per a qualsevol país –i, per tant, també per al nostre– com és el de la pagesia. Un sector que ha acompanyat ineluctablement les societats en la seva evolució històrica i que, lluny de quedar-ne al marge, avui hi és encara ben present, perquè la humanitat segueix necessitant els aliments per subsistir, i a l'origen de qualsevol aliment, per més sofisticat que sembli, hi acabem trobant les mans d'un pagès o d'un ramader.

Aquest sentiment és el que ens ha empès a mantenir una posició concreta davant les negociacions per un acord d'associació entre el Govern d'Andorra i la Unió Europea. Estem convençuts que Andorra ha de caminar cap a la modernitat, però que ho ha de fer sense posar en risc les circumstàncies que li han permès créixer i desenvolupar-se fins a arribar al que és actualment: un petit gran país que ens estimem i que volem preservar per al futur. Un futur que, des de la nostra perspectiva, passa per mantenir una agricultura i una ramaderia sanejades que ofereixin oportunitats reals a les noves generacions.

Tal com prevèiem, aquest ha estat el gran repte del 2016, i tal com havíem avançat, hem invertit temps i esforços per defensar els interessos de tots els que vivim d'aquest àmbit. No dubteu que continuarem fent-ho en la mesura de les nostres possibilitats.

La revista que teniu a les mans, però, parla també de moltes altres coses. A les seccions habituals se n'hi afegeix una d'especial a càrrec del doctor en botànica Jaume Cambra, que ens endinsa en el món de les plantes d'interès apícola mitjançant algunes fitxes, que intentarem anar ampliant en properes edicions.

Aprofito aquest espai per encoratjar tots els associats a fer-nos arribar les seves propostes de participació per fer d'aquesta memòria un document més ric i integrador. Esteu, per descomptat, a casa vostra!

Xavier Coma Gasia

President de l'Associació de Pagesos i Ramaders del Principat d'Andorra

Composició de la Junta Directiva

La Junta Directiva, o Junta de Representants Parroquials, és l'òrgan col·legiat de govern i de gestió de l'Associació, que la representa en les seves relacions amb tercers i amb els poders públics, inclosa la representació en públic. Està constituïda per tres membres de cadascuna de les set parròquies andorranes.

CANILLO

Josep CASAL MANDICÓ	Cal Mas del Cortal
Miquel FONT PUIGCERNAL	Cal Pirot
Simona NAUDÍ UBACH	Cal Peretol

ENCAMP

Julià LOAN FONT	Ca l'Areny
Roc TORRES BARÓ	Cal Guillem
Roger TORRES ORPINELL	Cal Tresà

ORDINO

Gerard BERNÉ ASENSIO	Cal Prat de l'Hort
Guillem CAVA ADELLACH	Cal Fijat
Àlex GASPÀ BRINGUERET	Cal Saboyano

LA MASSANA

Antoni ANDORRÀ MONTANÉ	Ca l'Aymà
Joan BONET ESCANCIANO	Cal Trenella
Xavier COMA GASIA	Cal Fonta

ANDORRA LA VELLA

Esteve DE PABLO ISERN	Cal Closca
Jesús MAESTRE PAL	Cal Molines
Esteve TOR ARMENGOL	Ca l'Estevet - Ca l'Auvinyà

SANT JULIÀ DE LÒRIA

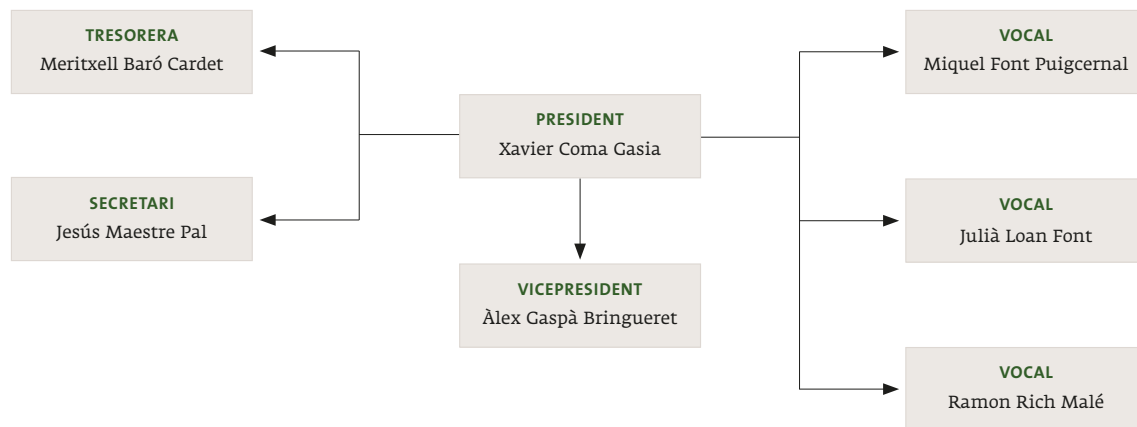
Meritxell BARÓ CARDET	Cortal de Llumeneres
Joan Albert FARRÉ SANTURÉ	Borda Sabaté
Carles VERDAGUER PUJANTELL	Cal Bringué

ESCALDES-ENGORDANY

Jean-Claude CAMINAL GASET	Cal Jaco
Ramon RICH MALÉ	Cal Jaumetó
Andreu RICH MARTELL	Cal Jaumetó

Organigrama

La Junta Directiva escull entre els seus membres els que han de formar part del Secretariat Permanent amb l'objecte de facilitar la gestió i l'execució dels acords presos. El Secretariat Permanent esdevé, per tant, el seu òrgan executiu, i està constituït pel president, el vicepresident, la tesorera, el secretari i tres vocals, de forma que cada parròquia es troba representada per un membre.

VOCALS
Antoni Andorrà Montané
Gerard Berné Asensio
Carles Verdaguer Pujantell
Joan Bonet Escanciano
Jean-Claude Caminal Gaset
Josep Casal Mandicó
Guillem Cava Adellach
Esteve De Pablo Isern
Joan Albert Farré Santuré
Roc Torres Baró
Simona Naudí Ubach
Esteve Tor Armengol
Roger Torres Orpinell
Andreu Rich Martell

Tabac

L'any 2016 ha estat profundament marcat per l'estreta relació que manté el cultiu del tabac amb l'economia agrària i, per descomptat, amb l'economia general del país. Les negociacions per a un possible acord d'associació entre Andorra i la Unió Europea han accionat tots els mecanismes per preservar el cultiu d'una planta herbàcia tan emblemàtica i alhora imprescindible actualment al Principat d'Andorra com és aquesta solanàcia. Aquest tema, però, es tracta àmpliament en l'apartat «Economia», i des d'aquestes línies s'aborden els aspectes relacionats amb la gestió del seu cultiu, com ara la venda de la collita del 2015 i el cultiu de la corresponent al 2016.

L'Associació, però, continua mirant cap endavant. El cultiu del tabac podria tenir altres finalitats diferents de les relacionades únicament amb l'hàbit de fumar-lo o mastegar-lo. Una via relacionada amb la salut que es podria estudiar en un futur pròxim.

BONS RESULTATS PER A LA COLLITA 2015

El fet que les pedregades ocorregudes durant l'any 2015 s'haguessin concentrat al mes de juliol va permetre una recuperació prou correcta de les plantes de tabac que, lògicament, s'ha materialitzat en una menor incidència sobre la qualitat de la collita en el moment de la venda. Així es va poder constatar del dilluns 4 al divendres 15 d'abril de 2016 a la central de compres de la Borda Mateu, on la classificació va subratllar una disminució del tabac pedregat

per segon any consecutiu, que va arribar a poc més del 19% del total, i va fer que es recuperessin pràcticament els bons valors de la campanya 2012 (18%).

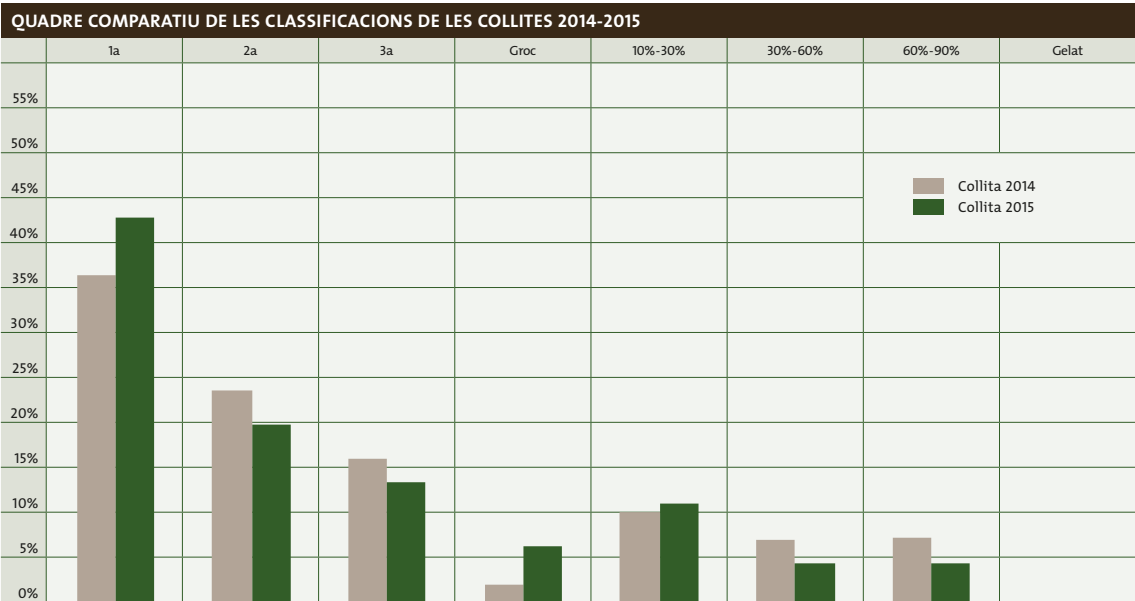
Tal com era d'esperar, l'afectació més gran es va produir a Canillo, amb el 69% del tabac lliurat pedregat i prop de la meitat d'aquest percentatge, danyat en el màxim grau possible, atès que les fulles presentaven el parènquima afectat en la categoria d'entre el 60% i el 90% (200 kg ja no es van poder lliurar perquè es van

haver de fresar prèviament). En aquest rànquing funest, Canillo va ser seguida per les parròquies de la Massana i Ordino, amb afectacions del 34% en ambdós casos. La resta de parròquies van veure's danyades per la pedra en percentatges variables entre un 5% i prop d'un 9%, de manera que la qualitat que van obtenir en la classificació va atendre bàsicament a criteris relacionats amb les tècniques de cultiu i d'assecatge.

Pel que fa a la primera, la segona i la tercera categories, el classificador de l'Associació de Fabricants de Productes de Tabac d'Andorra va determinar que els corresponia respectivament el 42%, el 19% i el 13% del total del tabac avaluat, mentre que el 6% restant es va classificar com a tabac decolorat. Malauradament, aquest últim tipus de tabac sí que ha augmentat significativament, malgrat que no acaba de definir una

QUADRE RESUM DE LES DADES REGULARITZADORES CORRESPONENTS A LA VENDA DE LA COLLITA 2015									
Classificació tabac	Kg de tabac recollits per parròquia							Total per categoria	
	Canillo	Encamp	Ordino	La Massana	Andorra la Vella	Sant Julià de Lòria	Escaldes-Engordany	Kg	%
1a	1.203,50	10.365,90	8.289,80	11.803,40	15.141,60	48.400,30	6.705,80	101.910,30	42,0
2a	1.417,50	5.943,90	6.047,30	8.477,90	6.445,10	16.923,30	1.775,60	47.030,60	19,4
3a	1.031,60	8.017,70	3.631,80	4.498,30	5.309,60	7.815,80	1.556,50	31.861,30	13,1
Groc	702,30	2.529,40	2.938,80	5.298,90	1.510,60	1.450,80	417,10	14.847,90	6,1
10 % - 30 %	1.569,50	1.956,20	7.333,80	10.572,20	893,70	3.422,50	462,20	26.210,10	10,8
30 % - 60 %	2.918,50	190,70	1.963,40	3.918,80	236,80	955,40	219,70	10.403,30	4,3
60 % - 90 %	5.284,30	461,30	1.466,90	970,10	536,10	1.421,00	233,30	10.373,00	4,3
Gelat	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,0
Totals de kg per parròquia	14.127,20	29.465,10	31.671,80	45.539,60	30.073,50	80.389,10	11.370,20	242.636,50	100,0
%	5,82	12,14	13,05	18,77	12,39	33,13	4,69	100,00	
% tabac decolorat respecte al total	4,97	8,58	9,28	11,64	5,02	1,80	3,67	6,12	

tendència clara al llarg del temps i fluctua molt d'una temporada a l'altra. En la collita venuda, va destacar significativament la parròquia de la Massana.

Obviant, tanmateix, l'augment de la presència de tabac decolorat, la collita 2015 es pot considerar bona, atès que entre la primera i la segona categories s'ha arribat al 61% del tabac; s'ha superat, per tant, el resultat obtingut en la campanya anterior i s'ha mantingut la progressió a l'alça en la qualitat del tabac andorrà.

LA METEOROLOGIA DONA TREVA

A LA COLLITA 2016

La collita de tabac plantada el 2016 es pot considerar, en general, especialment tranquil·la, tal com ho va ser la precedent si es deixa de banda que aleshores els incidents es van concentrar intensament en una sola de les parròquies: Canillo. Així, mantenint el mateix nivell de declaració pel que fa al nombre de plantes cultivades, tal com és habitual, també la collita 2016 ha mantingut un nivell similar de plantes afectades per la pedra: 746.116 plantes enfront de les 742.001 de l'any 2015.

En aquest punt val la pena insistir en la importància de la veracitat i de l'exactitud a l'hora

MARISA LUNA

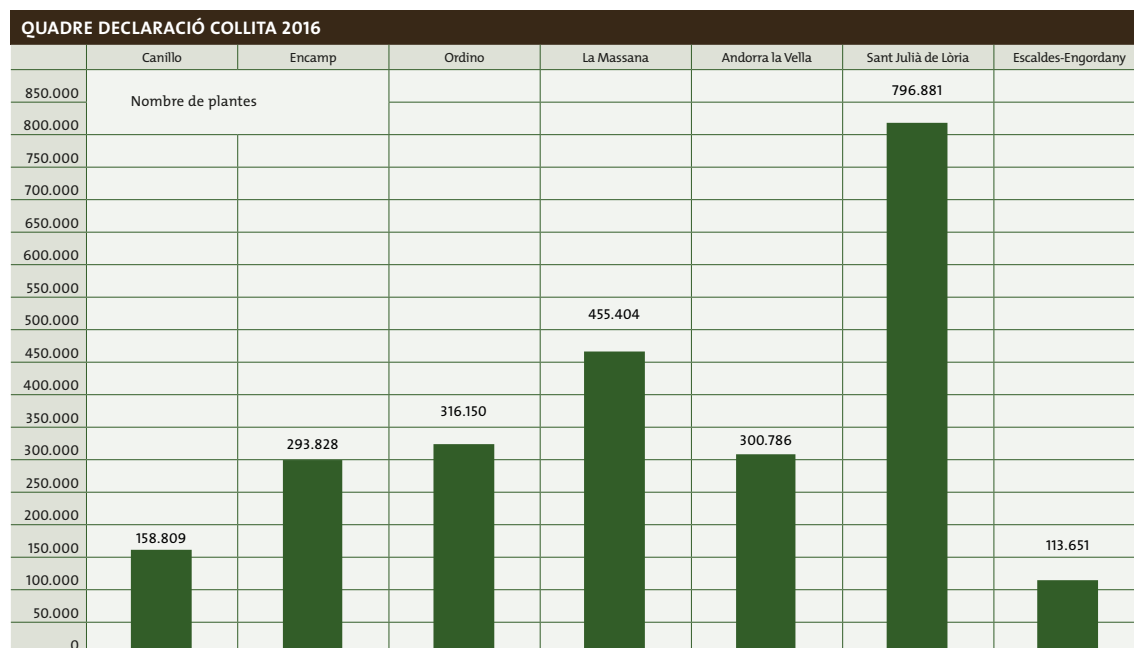
Moment de la classificació del tabac en què s'inspeccionen les fulles extrems d'un fardell tot just abans de la seva pesada.

MARISA LUNA

El classificador Toni Servat registra el seu dictamen a l'etiqueta d'un fardell de tabac.

de comunicar a l'APRA les dades relacionades amb les declaracions de plantació del tabac, indicant correctament el nom de la parcel·la en qüestió, la seva localització i la quantitat de plantes que s'hi conreen. S'han de traslladar especialment amb cura els casos d'una quota de tabac plantada en

diferents terrenys o de diverses quotes cultivades en un mateix terreny. Totes aquestes dades proporcionaran la base per, posteriorment i en cas que les plantes quedin afectades per accidents meteorològics com la pedra o el gel, poder tenir dret a la cobertura de l'assegurança i, per tant, a una eventual indemnització.

Partint de la base que les parròquies d'Encamp, Andorra la Vella i Escaldes-Engordany no han declarat cap dany –la qual cosa no vol dir que no hagin patit també les conseqüències de les pedregades, malgrat que hagin estat de caràcter lleuger–, les pedregades declarades han estat les ocorregudes el 29 i 30 de juny a Canillo i Sant Julià de Lòria, el 22 de juliol a totes les parròquies que sí que van declarar alguna afectació durant l'estiu 2016 i, ja a l'agost, els dies 8, 20 i 29 únicament a Sant Julià de Lòria.

Aquests accidents meteorològics van afectar –segons les declaracions recollides– el 22% de les parcel·les del país o, si es fa el detall per parròquies, el 6% de les plantacions de Canillo, el 25% de les de la Massana, el 34% de les de Sant Julià de Lòria i el 47% de les d'Ordino, la parròquia més afectada.

Els accidents ocorreguts durant l'estiu del 2016 van motivar la realització de 101 peritatges, dels quals es va deduir una afectació global a tot el país del 14% del cultiu. Si aquesta anàlisi es fa en relació amb la categoria del dany en qualitat anomenat *grup 4*, que correspon a un nivell de perjudici en què les fulles estan afectades per esquinçaments i trencaments dels nervis central i secundaris i mantenen menys del 50% del parènquima foliar, el nivell d'afectació global es redueix al 4%.

Les mates a les quals s'ha atorgat el dret de ser destruïdes com a conseqüència dels danys més importants han estat 3.000, i s'han dividit entre les localitzacions d'Ordino i Sant Julià de Lòria de manera bastant equilibrada. En aquest cas, l'autorització de destrucció es dona per parcel·la i és necessari que les plantes de tabac que hi estan implantades tinguin un mínim de set fulles cadascuna, amb una superfície foliar igual o superior al 50% d'una fulla totalment desenvolupada; a més, han d'haver estat classificades amb una afectació del grup 4 en un percentatge igual o superior al 70%. En el context actual de

RELACIÓ DE SINISTRES OCORREGUTS EL 2016				
Parròquia	Data sinistre	Tipus sinistre	Nre. plantes	Total kg Grup 4
Canillo	29/06/2016	Pedra	2.415,00	0,00
	22/07/2016	Pedra	7.403,00	0,00
			9.818,00	0,00
Ordino	22/07/2016	Pedra	165.436,00	4.415,61
			165.436,00	4.415,61
La Massana	22/07/2016	Pedra	119.021,00	1.738,66
			119.021,00	1.738,66
Sant Julià de Lòria	30/06/2016	Pedra	107.677,00	222,50
	22/07/2016	Pedra	15.000,00	0,00
	09/08/2016	Pedra	210.489,00	4.337,35
	20/08/2016	Pedra	31.800,00	0,00
	29/08/2016	Pedra	87.875,00	1.604,32
			452.841,00	6.164,18
			747.116,00	12.318,45

Tabac afectat per la pedra a Aixirivall.

ENRIC SINFREU

les condicions del Fons d'assegurança que subscriuen els colliters gratuïtament al moment de fer la declaració de plantació, es tracta d'un dret i no pas d'una obligació i, per tant, està subjecte a la voluntat final del colliter. Durant la campanya

2016, aquest dret no es va exercir, de manera que s'espera que a la propera venda es lliuri el total de les quotes plantades.

El fet que el bon temps s'allargui a finals d'estiu torna a ser la raó per la qual s'ha arribat a un cinquè any sense recollir cap declaració de gel en cap parròquia, especialment a les altes.

La feina relacionada amb els peritatges comporta una gran responsabilitat, i és per aquest motiu que l'APRA recorre a experts externs per assegurar al màxim l'objectivitat de les avaluacions. Durant el període de cobertura de la collita 2016 s'ha produït un relleu en part del personal encarregat de la realització d'aquests peritatges. Hervé Saquet, que amb Jean Salesses s'ha encarregat dels peritatges del tabac des de fa més de deu anys, s'ha retirat definitivament de la vida laboral i ha cedit el seu lloc a Laurent Amalric. L'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra vol agrair-li tots aquests anys de dedicació, durant els quals sempre ha desenvolupat la seva tasca d'una forma entregada, positiva i molt professional.

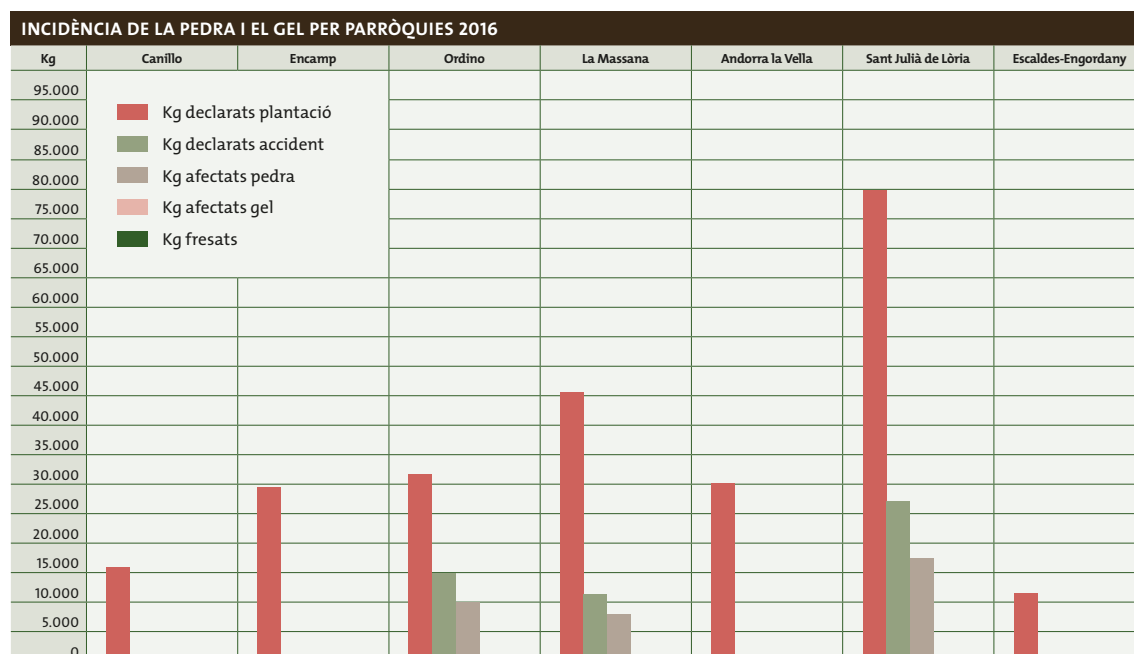
Amalric aporta una gran experiència en el món del tabac, tant en qualitat de productor d'aquest cultiu com en qualitat de president de la Cooperative Agricole des Producteurs de Tabac Midi Tabac, creada el 1979, o d'administrador de

MARISA LUNA

Hervé Saquet peritant una mata de tabac l'any 2013.

Midi Tabac Union de Cooperatives, una unió de societats cooperatives agrícoles franceses. Aquest incansable treballador i gestor ja ha començat a fer gala durant la darrera temporada d'una gran energia i motivació, i ha demostrat, en la tasca d'avaluació dels danys del tabac, com a mínim el mateix nivell professional que el seu predecessor.

SIGNATURA D'UNA TERCERA ADDENDA AL CONTRACTE DEL TABAC

El contracte privat que manté l'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra, que aglutina els colliters de tabac, amb l'Associació de Fabricants de Productes de Tabac d'Andorra (AFPTA), que representa els fabricants de tabac, és un document al qual s'han anat annexant diferents addendes per adaptar-lo als canvis que amb els anys es van produint en el sector.

Si la *Memòria d'activitats 2014* recollia la signatura d'una segona addenda per incorporar la societat Tabac Natural Ploma SLU, la baixa de la societat Manufactures de Tabacs Laudor SA ha motivat la signatura d'una tercera.

Laudor ha deixat de formar part, per tant, del contracte amb efectes retroactius a comptar del 16 d'abril de 2015, tal com havia estat la voluntat de la societat. D'aquesta manera, els associats actuals de l'AFPTA han quedat restringits a les societats Franc-Port SA, Indústries Montanya SA, Marfany i Mas Indústria Tabaquera SA, Tabac Natural Ploma SLU, Tabacs Elaborats SA i Tabandor SA, a totes les quals es desitja una gran activitat en el futur.

POSSIBLES APLICACIONS MÈDIQUES DEL TABAC?

A banda de la gestió habitual del tabac relacionada amb la recollida de les declaracions de plantació i de sinistre, la realització de peritatges, el càlcul de les indemnitzacions, el seguiment de les importacions del tabac destinat a la fabricació, i l'organització i la gestió de la venda i dels pagaments, aspecte aquest darrer que es fa en coordinació amb l'Associació de Fabricants de Productes del Tabac d'Andorra, l'APRA també dedica esforços a estudiar altres sortides per al tabac andorrà que s'allunyen del seu consum directe. Una via d'estudi podria ser la producció de col·lagen o d'alguna proteïna d'interès mèdic mitjançant el cultiu de plantes de tabac genèticament modificades o induïdes a una alteració genètica a través de l'atac d'un virus o un bacteri.

L'enginyera agrònoma Ruth Sanz Barrio, investigadora de l'Instituto de Agrobiotecnología (centre mixt del CSIC, la Universidad Pública de Navarra i el Gobierno de Navarra) va demostrar que el tabac millorat genèticament pot esdeve-

nir una font alternativa de biomassa en zones tradicionalment productores de tabac com Extremadura i Andalusia. Aquesta asseveració es basa en la constatació que, mitjançant la utilització de determinades proteïnes, s'aconsegueix augmentar considerablement la producció de midó i de sucres fermentables en aquesta planta. En la mateixa línia ha pogut demostrar també que aquestes mateixes proteïnes poden ajudar a produir-ne d'altres com l'albumina humana (la proteïna de la sang més utilitzada al món amb finalitat terapèutica), però amb unes determinades característiques que n'afavoreixen l'extracció de la planta i, per tant, abarateixen els costos de producció. Atès que la disposició de sang és limitada, aquesta descoberta obre la possibilitat d'obtenir albumina humana a gran escala i d'una forma més econòmica i segura.

La tecnologia ha plantejat, per tant, noves vies d'explotació del cultiu del tabac, i aquestes perspectives han animat al manteniment de diferents reunions amb Joan Marca Puig, veterinari dedicat a la farmacèutica de salut animal i fundador de les associacions espanyola i catalana de biotecnologia, així com amb altres tècnics, en relació amb un projecte biotecnològic sobre aquest cultiu. El pas següent podria ser plantejar la possibilitat de realitzar alguns assajos controlats al país. En qualsevol cas, en un projecte d'aquest tipus s'imposa una estreta coordinació amb el Departament d'Agricultura i d'altres que puguin estar relacionats amb el desenvolupament d'una tecnologia que actualment no està regulada a Andorra. 📍

Ramaderia

El fons de compensació s'ha hagut d'ajustar a la nova línia de producció de carn de cavall certificada amb el segell de control i garantia Carn de Qualitat Controlada d'Andorra, i sembla haver-ho fet amb un notable alt. L'assegurança del bestiar es basa en una sèrie de condicions que són fruit de l'experiència acumulada amb els anys i de l'adaptació als reptes que han anat apareixent.

El 2016, però, n'ha presentat d'altres que s'hauran de solucionar durant el present. Lluny de ser tècnics, són reptes relacionats amb les competències de gestió d'aquesta assegurança entre el Departament d'Agricultura i l'Associació de Pagesos i Ramaders, i amb l'adaptació al context legal actual. Per descomptat, els dos implicats coincideixen a assegurar el manteniment de l'exitós sistema implantat.

EL FONS DE COMPENSACIÓ 2015, MOLT EQUILIBRAT

L'any 2015 ha estat, com ja va passar el 2014, un bon any quant a resultats de la campanya d'assegurança del bestiar, si bé el nombre de sinistres totals, 288, no ha pogut superar el rècord mínim establert l'any anterior. Pel que fa als animals assegurats, també han augmentat per segon any consecutiu fins a arribar als 8.120 caps gràcies als bovins i equins, ja que els caprins s'han mantingut estables i els

ovins han pujat molt poc; s'ha assolit, per tant, un nou rècord històric que posa de manifest la salut del sistema.

La prima per animal, però, ha anat baixant des del 2008. Això es podria deure a diversos motius, entre els quals hi hauria els següents:

1. L'estructura d'edat dels animals. La major o menor quantitat d'animals en cadascuna de les franges d'edat (joves, vells i animals a l'etapa intermèdia) pot ser la causa més important.

2. La baixada de la qualitat de les assegurances contractades (fet no constatat).
3. El canvi de la modalitat bàsica a l'avançada (no s'ha produït en cap cas).
4. La transhumància. Aquest moviment produeix més sinistralitat, però cada vegada es practica menys.
5. El descens del nombre d'animals criats sota criteris de qualitat, ja que aquests paguen primes superiors (els animals de qualitat poden variar d'un any a un altre, però les primes depenen també del mes d'entrada, ja que un animal que entri al juliol pagarà més que un que ho faci al novembre).

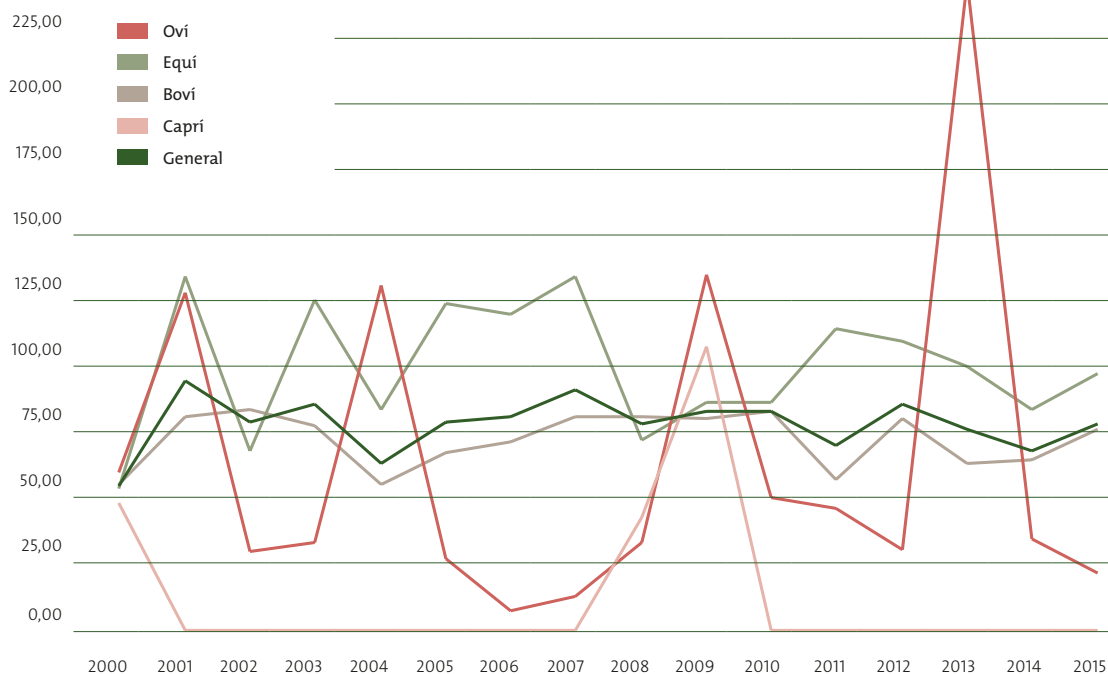
Deixant les primes de banda, la relació entre els sinistres produïts i els animals assegurats ha estat del 3,55%, mentre que la corresponent entre l'import total pagat pels sinistres ocorreguts i les primes recaptades ha estat del 71,08%, un percentatge que ha superat en pràcticament el 10%

el valor de la campanya anterior i ha trencat la tendència a la baixa dels últims anys. Aquest increment de la sinistralitat ha suposat uns 10.000 euros més en indemnitzacions; tanmateix, ja es va comentar al seu moment que el valor corresponent a l'any 2014 s'havia de considerar molt extraordinari, de manera que el resultat de la campanya 2015 és un bon resultat.

La sinistralitat obtinguda en el cas dels bovins s'apropa més a una campanya normal, amb un valor del 69,14% enfront del 58,55% obtingut l'any anterior. En el cas concret dels bovins femelles, la sinistralitat del 2015 ha estat menor en els animals joves, però a partir dels 91 dies s'ha mantingut pràcticament sempre per sobre de la corresponent als dos anys anteriors. De fet, dels 180 dies als 6-9 anys són els animals més cars. Tanmateix, per als bovins selectes i per als animals amb la modalitat avançada, els sinistres estan penalitzats dels 2 als 6 anys, de manera que la corba d'importos no seguiria la mateixa tendència, sinó que encara pujaria més en aquesta franja de temps.

En el cas dels equins, el valor ha estat del 87,82%, mentre que els ovins i caprins han mostrat una sinistralitat del 19,57% i del 0%, respec-

EVOLUCIÓ DE LA SINISTRALITAT GENERAL I PER ESPÈCIES ENTRE ELS ANYS 2000 I 2015

tivament. Pel que fa a la primera espècie, s'ha de destacar que hi ha hagut una important disminució de les primes perquè dels 1.219 equins registrats el 2014 s'ha passat a 963 el 2015, fonamentalment per la reorientació d'una de les principals explotacions agràries. D'aquesta manera, els equins han perdut importància a l'assegurança i al padral, si bé el nombre d'eugues que estan a la muntanya s'acostuma a mantenir en 700 exemplars.

Si s'observa l'evolució de la sinistralitat per espècies, es pot veure que si bé les espècies ovines i caprines presenten corbes amb gràfics molt irregulars, perquè quan pateixen un sinistre acostuma a afectar un gran nombre d'individus, la sinistralitat dels bovins mostra certa estabilitat en el decurs dels anys, i la dels equins –que va presentar una gran variació al principi que feia perillar la sostenibilitat del sistema–, amb la inclusió d'alguns canvis en les condicions, s'ha mostrat més regular. Així, si bé el resultat general de l'assegurança és positiu des del 1997 –és a dir, les primes superen les indemnitzacions–, a partir del 2012 ho ha estat també pel que fa als equins, cosa que ha permès aplicar reduccions a les pòlisses d'assegurança des de llavors.

Durant la campanya d'assegurança 2015 es van revisar les Condicions del fons d'assegurança amb la finalitat de no penalitzar els pollins d'engreix d'edats per sobre dels set i vuit mesos una vegada llançada la nova línia de qualitat per al cavall. L'augment proporcional de la indemnització dels sis als dotze mesos i el suplement diari des de l'entrada de l'animal a l'engreix fins a la data d'un possible sinistre (fins a un màxim de 3 mesos) establert per als pollins aollits al segell oficial de control i garantia Carn de Qualitat Controlada d'Andorra ha compensat el sobrecost econòmic que suposa el seu engreix en les etapes més delicades, sense posar en risc el sistema de cobertura general.

Pel que fa als sinistres d'aquesta espècie relacionats amb l'alimentació, es destaca que n'hi ha hagut un de sol entre els animals d'engreix.

ADAPTACIÓ DEL FONS DE COMPENSACIÓ

L'assegurança de vida del bestiar ha passat per una sèrie d'etapes en el decurs dels anys fins a

arribar a un sistema madur que dona una resposta satisfactòria a les necessitats del sector.

Al començament, l'assegurança era gestionada únicament pel Departament d'Agricultura, que assumia totes les despeses en un moment en què el cost de les indemnitzacions era molt superior al de les primes. Per buscar-hi una solució es va considerar oportuna la signatura d'un contracte amb una companyia d'assegurances mitjançant el qual es va començar a rebre assessorament, la qual cosa va comportar la revisió i l'adaptació progressiva de les condicions de l'assegurança a la ramaderia de muntanya. Es va incloure el sanejament per primera vegada i es van començar a fer peritatges dels sinistres ocorreguts, cosa que va portar a una disminució considerable de la sinistralitat.

Posteriorment, amb l'entrada en vigor de la Llei d'Agricultura, el ramader va passar a assumir el 100% del cost de la prima, mentre que el Govern únicament feia front al cost de l'assessorament i a una petita part dels peritatges. Va ser en aquell moment que van entrar en acció els pèrits que, fins a finals de 2016, han estat els encarregats dels peritatges i de l'assessorament: Pere Lloveres i Josep M. Boix, respectivament (en el cas concret dels peritatges, el primer feia una primera valoració, mentre que les actes definitives les feia el cap de veterinària, Francesc Alay, i l'assessor esmentat). Llavors, tots els animals es valoraven igual, malgrat que en unes explotacions tinguessin més qualitat que en d'altres, i tothom estava obligat a estar assegurat amb la màxima cobertura possible. El fons d'assegurança va perdre alguns ramaders que no el veien adaptat a les seves necessitats.

Arran d'això es va fer un estudi ramader per ramader per conèixer i valorar els tipus de sinistres als quals s'havien hagut d'enfrontar, i es van incloure cobertures que no existien, proporcionant la possibilitat d'escollir la cobertura més adequada per a cada cas particular. També es van eliminar els Malus del sistema de tarifes de Bonus-Malus que s'havia mantingut fins aleshores. Els canvis van comportar un augment de la contractació i una reducció de la despesa associada a l'execució dels peritatges.

Finalment, durant el 2014, el Departament d'Agricultura va deixar de fer front a les despe-

ses d'assessorament i de suport dels peritatges, de manera que el sistema va passar a ser totalment independent de les arques de l'estat.

Durant el 2016, tanmateix, es van anunciar nous canvis que acabarien comportant una revisió del sistema de gestió del fons. Pere Lloveres va anunciar la seva jubilació per a finals d'any i es va proposar per a la seva substitució Josep M. Boix, que es va mostrar disposat a afegir les tasques de peritatge a les que ja feia d'assessorament. Com a nova modernització del sistema, a partir del mes de maig ja es van començar a enviar les actes definitives per correu electrònic, aspecte que facilitava el seguiment per part dels ramaders.

La revisió de les competències en la gestió del sistema realitzada pel Departament Jurídic del Govern a instàncies del Departament d'Agricultura va evidenciar una assumpció de responsabilitats per part d'aquest últim que semblava correspondre-li –conseqüència directa de l'evolució històrica del fons–. Actualment sembla imprescindible, doncs, desvincular el Govern de la gestió d'aquest fons, malgrat que també existeixen dubtes respecte a la possibilitat que l'APRA pugui assumir-la, entre altres coses perquè aquesta tasca no queda recollida en els seus estatuts.

L'avantprojecte de llei d'ordenació i supervisió d'assegurances i reassurances del Principat d'Andorra, que va entrar a tràmit parlamentari durant el mes de setembre de 2016, tampoc no ha aclarit res sobre la qüestió, al contrari del que s'havia esperat en un inici.

Queda per resoldre, per tant, com pot tutelar el Departament d'Agricultura un fons de compensació que, tècnicament, és una mútua sense ànim de lucre, per continuar tenint accés a les dades que genera, i el paper que hi ha de tenir l'Associació de Pagesos i Ramaders. En qualsevol cas, la responsabilitat civil exigida a totes les explotacions agràries a l'article 7 de la Llei d'Agricultura i regulada pel reglament corresponent, sí que continuarà cobrint la pòlissa del Govern per a tots els animals que estiguin inscrits correctament al padral; un servei que els beneficiaris haurien de valorar com a altament positiu.

Cartell promocional de la Fira Concurs d'Andorra realitzat per l'artista Sergi Mas.

LES GRANS DATES DEL SECTOR

El Departament d'Agricultura, amb la col·laboració de l'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra, ha tornat a organitzar per a l'any 2016 el Concurs nacional de mascles de la raça bruna d'Andorra i la Fira Concurs de bestiar d'Andorra la Vella.

El 5è Concurs nacional de mascles de la raça bruna d'Andorra va tenir lloc el dijous 14 d'abril de 2016 a la parròquia d'Andorra la Vella. Aquest certamen està sempre obert a tots els ramaders o grups de ramaders de les Valls d'Andorra que presentin animals nascuts al Principat i inscrits en el programa de selecció genètica de la raça bruna d'Andorra de les franges d'edat següents:

1. Vedells de 6 a 12 mesos
2. Mascles de 12 a 30 mesos
3. Braus sementals de més de 30 mesos

Aquests animals competeixen en les anomenades primera, segona i tercera seccions, respectivament, tenint en compte que cada secció

necessita la participació d'un mínim de tres caps de bestiar de dos propietaris diferents perquè es pugui portar a terme. Tanmateix, la fira pot acollir, únicament a títol d'exposició, altres animals de la raça bruna d'Andorra que no compleixin les condicions exposades.

El jurat del Concurs nacional de mascles de la raça bruna d'Andorra, que premia la millora genètica del bestiar a través del reconeixement públic dels millors exemplars, va estar format pels membres següents:

- Sra. Teresa Plana, veterinària del Departament d'Agricultura que participa en el programa de selecció genètica de la raça bruna d'Andorra;
- Sr. Josep Maria Boix, tècnic acreditat pel Departament d'Agricultura;
- Sr. Jean-Pierre Gajan, tècnic del Groupe Gascon, organisme assessor del programa de selecció genètica de la raça bruna d'Andorra.

El concurs no va admetre, com anuncia a les seves bases, la participació d'animals que durant el mateix any hagin estat al centre de selecció genètica de Villeneuve de Paréage, però sí que hi poden ser venuts en subhasta en el mateix recinte firal després d'anunciar-ne les característiques. Aquests exemplars s'utilitzen posteriorment com a reproductors amb l'objectiu de transmetre a la seva descendència les característiques genètiques que corresponen als estàndards de la raça bruna d'Andorra.

Per la seva banda, la Fira Concurs de bestiar, que ha arribat a la seva 38a edició, es va celebrar, tal com marca la tradició, el 27 d'octubre a l'espai del pàrquing d'autobusos Casadet. L'esdeveniment està obert a la participació de tots els ramaders del país amb bestiar boví, oví i equí degudament registrat al padral, tal com especifiquen les bases que es publiquen puntualment al BOPA, i s'estructura, com és habitual, en l'arribada dels animals de 6 a 9 del matí, la classificació a les 11 i el lliurament de premis a la 1 del migdia.

En aquest cas, els animals participants han d'haver nascut al Principat o ser al país, amb règim definitiu, des de quatre mesos abans que

Animals exposats al 5è Concurs nacional de mascles de la raça bruna d'Andorra. MARISA LUNA

Vista de la Fira Concurs d'Andorra amb un primer pla dels ovins. MARISA LUNA

Moment de la recollida del bestiar a la Fira Concurs d'Andorra. MARISA LUNA

se celebri el concurs. També a títol d'exposició i fora del concurs es pot presentar tot tipus de bestiar, tant del país com de fora.

En la Fira, que està inscrita des de l'any 2010 a l'inventari nacional del Patrimoni Cultural com a Festa d'Interès Cultural, hi han participat 31 cases pairals amb 211 animals o conjunts d'animals, ja que els ovins competeixen per parelles, trios o grups a banda de com a animals individuals (marrans). Totes les seccions han estat representades, menys les corresponents als vedells de 6 a 12 mesos, els anolls de 13 a 24 mesos i els mascles de més de 24 mesos de la raça bruna d'Andorra destinats a la reproducció, que des del 2012 competeixen en el certamen exclusiu de la primavera; les vedelles amuntanyades de 6 a 12 mesos de creuades de llemosí, que han tingut una presència molt irregular a les darreres fires; les femelles i els mascles de creuades de frisó, seccions que no existeixen des del 2003, i els equins de muntar o de sella, els ponis i doble-ponis i els terçons de 2 a 3 anys.

Pel que fa al nombre d'animals per espècies i races, la Fira Concurs de bestiar 2016 ha aglutinat 174 bovins (25 més que l'any anterior), dels quals 140 pertanyien a la raça bruna (27 més que a la fira precedent), 25 equins i 12 ovins o grups d'ovins (4 i 5 caps de bestiar menys, respectivament, en relació al 2015).

Per classificar el bestiar corresponent a les seccions 4 a 32 es disposa de dos jurats que dictaminen els seus veredictes en dos àmbits diferents:

- Un jurat específic per al XIII Concurs nacional de la raça bruna d'Andorra (seccions 4a a 8a): Teresa Plana, veterinària del Departament d'Agricultura que participa en el programa de selecció genètica de la raça bruna d'Andorra; Ramon Armengol, tècnic acreditat pel Departament d'Agricultura; Jean-Pierre Gajan, tècnic del Groupe Gascon, organisme assessor del programa de selecció genètica de la raça bruna d'Andorra.
- Un jurat per a la resta de seccions: Carles Sánchez, representant de la Comissió Legislativa d'Agricultura; Pierre Bontour, veterinari de l'Estat francès;

Josep Maria Boix, veterinari de l'Estat espanyol; Toni Bernadó, veterinari del Departament d'Agricultura; i Martí Orriols, gerent de la Federació de la Raça Bruna dels Pirineus (FEBRUPI) com a representant de l'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra. A més, per a les seccions d'equins 23a, 24a i 25a, un representant de la Federació Andorrana d'Hípica.

Per a cada secció dels diferents concursos s'estableix un 1r premi de 240 euros, un 2n premi de 120 euros i un 3r premi de 90 euros, excepte per als animals ovins, per als quals hi ha únicament un 1r premi per a cadascuna de les seccions valorat en 240 euros, 120 euros i 90 euros, segons que es tracti de les seccions 30a, 31a o 32a, respectivament. Per al Concurs nacional de femelles de la raça bruna d'Andorra hi ha un únic premi especial a la millor anolla, valorat en 120 euros.

En tots dos concursos, els animals presents poden ser venuts al recinte firal.

La Fira Concurs de bestiar 2016 ha tingut com a leimotiv el morter, una eina molt utilitzada tant en les preparacions culinàries per triturar espècies, llavors, fulles, etc. o fer emulsions, com en les preparacions farmacològiques i perfumes, entre d'altres. Ha estat el gran protagonista del llibret commemoratiu que Casimir Arajol i Eudald Guillaumet han omplert de contingut. Llàstima que no hagin sabut filtrar convenientment el refranyer eliminant alguna dita bastant poc encertada que convindria esborrar de la memòria col·lectiva. 🐾

Atorgament de la Creu de Cavaller al president de l'APRA

El 23 de juny, el president de l'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra va rebre la Croix de Chevalier dans l'ordre du Mérite agricole de la mà de l'anterior ambaixadora francesa Ginette de Matha. Aquesta distinció és un reconeixement al treball que du a terme l'entitat des dels seus inicis en benefici del sector agrícola i ramader andorrà.

La Croix de Chevalier dans l'ordre du Mérite agricole va ser atorgada el 31 de gener de 2016 pel ministre de l'Agriculture, de l'Agroalimentaire et de la Forêt al president de l'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra, Xavier Coma, en reconeixement a la gran tasca desenvolupada al capdavant d'una entitat que, des de fa més de vint anys, vetlla per la sostenibilitat i el desenvolupament del sector agrari al Principat d'Andorra. El lliurament d'aquesta distinció va tenir lloc el 23 de juny a l'Ambaixada francesa, on l'exambaixadora Ginette de Matha va dirigir una cerimònia íntima a la qual van assistir diverses autoritats, entre d'altres el cap de Govern, Antoni Martí; la ministra de Medi Ambient, Agricultura

i Sostenibilitat, Sílvia Calvó; el president de la Comissió Legislativa d'Economia, Josep Majoral, i els expresidents de l'Associació de Pagesos i Ramaders, amics i familiars de l'homenatjat.

El president de l'APRA va llegir un emotiu discurs a través del qual va fer partícips tots els anteriors presidents i integrants de l'Associació de Pagesos i Ramaders de les fites assolides per l'entitat durant tots els seus anys de vida, destacant que ha estat l'esforç conjunt el que ha obert el camí per rebre aquest reconeixement. Com ell mateix va ressaltar en el seu discurs, aquesta distinció encoratja encara més l'Associació per treballar a favor d'un sector primari digne amb el suport dels veïns i germans francesos.

Moment del lliurament de la condecoració.

AMBAIXADA FRANCESA

Discurs del president de l'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra, Xavier Coma Gasia, en la cerimònia de recepció de la Croix de Chevalier dans l'ordre du Mérite agricole:

Mme. Ginette de Matha, Ambassadrice de France en Principauté d'Andorre; M. I. Sr. Antoni Martí, cap de Govern; M. I. Sra. Sílvia Calvó, ministra d'Agricultura; M. I. Sr. Josep Majoral, president de la Comissió Legislativa d'Economia; M. Pascal Escande, Représentant du Coprince français en Andorre, expresidents de l'Associació de Pagesos i Ramaders, senyores i senyors, amics tots.

Je voudrais remercier le ministre de l'Agriculture de la République française, à travers son ambassadrice, pour la remise de la Croix de Chevalier à l'ordre du Mérite agricole. J'aimerais que cette distinction puisse nous permettre de resserrer les liens que nous entretenions autrefois avec nos voisins français et qui seraient extrêmement profitables pour l'ensemble de nos paysans, car on ne doit pas oublier la richesse, la tradition et le poids du secteur agricole en France.

Una distinció que significa un gran honor i una enorme satisfacció. La condecoració que avui rebo no hauria estat possible sense el treball i la dedicació de moltes dones i homes que abans que jo mateix han esmerçat de forma gratuïta i generosa, però sempre amb il·lusió i amb un únic objectiu comú: el treball per la defensa i conservació de l'agricultura i la ramaderia –la pagesia– al nostre país des de l'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra. És amb tots ells amb qui vull compartir aquesta menció que honora tots els pagesos d'Andorra.

El sector primari, el de la terra, és la base de totes les economies, també de la d'Andorra. La terra, i més a Andorra, té un significat molt especial. Ha estat i és l'origen de l'Andorra d'avui. No ho hem d'oblidar mai! Cal recordar l'origen d'algunes institucions com el dit Consell de la Terra.

Aquesta terra que per a nosaltres és la base del nostre treball, és el nostre despatx, és el nostre ordinador, en definitiva, el nostre origen i el nostre futur. Aquest amor i dedicació a la terra ens dóna grans satisfaccions personals així com col·lectives. Només cal donar un cop d'ull al meravellós paisatge del nostre estimat país. Paisatge al que amb la nostra feina col·laborem de forma activa a la seva millora i conservació; molt encertada la dita que som els jardiniers d'Andorra.

Avui el futur de la pagesia d'Andorra ens preocupa. En altres moments de la història del nostre país també ha estat així. No som amants dels canvis ràpids. Els resultats dels canvis tant en conreus com en cria del bestiar tenen un calendari més llarg que en altres sectors. Si som capaços, i així n'estic convençut, d'avançar sense perdre el que hem aconseguit en altres moments de la nostra història recent, ens en sortirem. Som un col·lectiu acostumat a evolucionar tot conservant, malgrat en alguns moments hem de suportar secades, tempestes i alguna que altra pedregada, no sempre meteorològica, que ens obliga a reaccionar ràpidament.

El nostre arrelament a la terra ens ve tant per genètica, per tradició familiar, així com per vocació. En el meu cas pel que m'ha transmès la meva mare Tresina (aquí present) així com el meu pare Paquito i els meus oncles Lluís i Quimet, pastors d'ofici que malauradament no estan entre nosaltres. Hem de ser capaços de transmetre aquests valors d'estima i respecte per la terra i per totes les dones i homes que hi treballen a les generacions futures. Així ho intento cada dia amb el meu fill Marc. Són el futur d'Andorra.

Així doncs, no m'allargo més.

Pour finir, je voudrais à nouveau dire merci en mon nom propre et au nom de tous les paysans d'Andorre pour cette croix qui m'a été remise par la République française. Une reconnaissance qui nous encourage encore plus à travailler en Andorre en faveur d'un secteur primaire digne avec le soutien de nos voisins et frères français.

Merci beaucoup. Moltes gràcies.

Cultius

L'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra continua impulsant la diversificació agrària. La descoberta i implantació de nous cultius que s'adaptin plenament al país i ofereixin una qualitat excepcional és vital per a la modernització i la sostenibilitat del sector, motivació que comparteix amb el Departament d'Agricultura del Govern d'Andorra.

Lluny de trobar solucions globals per al sector, es tracta de poder oferir un espectre més ampli de línies de comercialització a les explotacions agràries, perquè escullin el model que més s'adapti a les seves característiques, dimensions i filosofia.

A més, l'Associació continua participant en iniciatives que donen suport a la gestió racional dels recursos del territori i que posen en valor la pagesia i la ramaderia del país com els grans artífexs de la seva evolució i el seu manteniment.

EL CULTIU DELS NABIUS JA ESTÀ EN MARXA

El nabiu, una espècie molt valorada actualment en els àmbits gastronòmic i de la salut, que creix espontàniament en els sotabosc de coníferes i, en general, a l'estatge subalpí andorrà, ha estat l'escollit per protagonitzar un pla de recerca sobre la viabilitat del seu cultiu. Aquesta investigació té una subvenció del Govern d'Andorra i preveu una durada de quatre anys d'estudi, el primer dels quals ha tingut lloc

durant el 2016 i s'ha centrat en la selecció i preparació de les parcel·les i la implantació del cultiu.

La coordinació dels treballs i el seguiment tècnic de l'estudi són a càrrec de la mateixa Associació de Pagesos i Ramaders, que rep l'assessorament del Servicio Regional de Investigación y Desarrollo Agroalimentario, SERIDA. Aquesta institució és un organisme públic del Principat d'Astúries amb personalitat jurídica pròpia que té per finalitat contribuir a la modernització i la

millora de les capacitats del sector agroalimentari regional mitjançant l'impuls i l'execució d'investigació i el desenvolupament tecnològic agroalimentari, a fi d'assolir una millora de la productivitat, la diversificació en el sector i l'elevació de les rendes dels actius primaris. SERIDA executa els programes d'investigació agrària i alimentària dins de la Direcció General d'Agroalimentació de la Conselleria d'Agroramaderia i Recursos Autòctons del Principat d'Astúries.

La gran experiència que aporta aquesta entitat amb relació a la implantació i el seguiment de cultius de nabius a la cornisa cantàbrica i el gran nombre de treballs publicats sobre aquest tema la converteix en un bon referent per al desenvolupament d'aquest estudi que, d'altra banda, es basa conceptualment en gran part en la informació feta pública per SERIDA. Per acordar els termes de la possible relació amb aquesta entitat, una comissió de cinc membres de l'Associació va anar al Principat d'Astúries, on els van mostrar el seu centre d'investigació, algunes explotacions agràries que treballen amb aquest cultiu i un centre de processament de la collita, la qual cosa ha servit per orientar l'estudi de la forma més convenient i efectiva possible.

Per informar de la realització de l'assaig, transmetre'n objectius i particularitats i rebre les candidatures de les possibles parcel·les participants, es va enviar una carta a tots els associats de l'APRA mitjançant la qual se'ls convocava a una presentació el 9 de desembre de 2015. Amb la voluntat que la iniciativa pogués ser valorada pel màxim nombre de persones, i davant la possibilitat que alguns dels interessats no haguessin pogut assistir a la primera convocatòria, la presentació del projecte es va repetir el 30 de març de 2016, tal com s'havia avançat que es faria a l'Assemblea General de l'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra del 18 de febrer.

Les parcel·les havien de tenir una sèrie de característiques, entre les quals destacaven la provisió de corrent elèctric i d'una caseta per ubicar el capçal del futur sistema de fertirrigació (tècnica que permet l'aplicació simultània i racional d'aigua i fertilitzants a la zona d'absorció de les arrels). A cadascuna de les parcel·les s'assajarien cinc varietats de l'espècie *Vaccinium corymbosum* (una de primerenca, dues de mitjanes i dues de

tardanes), totes elles sota dues condicions experimentals que donaven lloc a dues subparcel·les:

- Una subparcel·la de plantes plantades directament al terra.
- Una subparcel·la de plantes plantades en contenidors.

L'objectiu d'introduir aquest factor d'estudi és obtenir dades de producció dels dos sistemes de plantació per analitzar si els contenidors podrien facilitar la implantació del cultiu al país, ja que els sòls agrícoles andorrans acostumen a ser bàsics, i el cultiu requereix un terra àcid per expressar el seu màxim potencial.

Deu van ser les explotacions agràries que van mostrar interès a participar en aquest estudi, i onze les parcel·les que s'hi van posar a disposició. Es van visitar totes per recaptar informació sobre les seves característiques i recollir mostres de terra per determinar-ne, en una primera instància, el pH. Aquesta informació i els resultats de les anàlisis es van tramitar, per a la seva valoració, als tècnics de SERIDA, que van fer una preselecció de les cinc parcel·les sobre les quals s'havia d'aprofundir en les anàlisis.

Una vegada obtingudes les dades sobre la textura i els nutrients de cadascun dels terres seleccionats, els tècnics de SERIDA van visitar les parcel·les per avaluar *in situ* les seves possibilitats i escollir les que, finalment, participarien en l'estudi. Aquest examen final va determinar que hi prendrien part una parcel·la a Montllibar, una als Cortals de Llumeneres i una a Vila. Durant aquesta mateixa visita es van planificar igualment els tipus d'actuacions en cadascuna de les tres parcel·les escollides, es va procedir al replanteig inicial i es va fer una presentació sobre la tècnica de cultiu dels nabius dirigida a tots els associats, que va tenir lloc el 21 de juny.

Malgrat que el pH de les tres parcel·les escollides per participar en el projecte estaven entre els més baixos dels analitzats, continuava sent superior a 6, motiu pel qual es va haver de fer una esmena amb sofre uns mesos abans de la plantació per garantir un sòl que permetés la correcta assimilació futura dels nutrients per part de la planta. Igualment es va haver de fer un adobament de fons per aportar magnesi a

una de les parcel·les que mostrava un excés de potassi, fet que podia dificultar l'absorció del primer element.

Finalitzades aquestes labors i les corresponents a la preparació del terreny, es va instal·lar una xarxa antipedregada i antiocells a les tres parcel·les, que va presentar algunes dificultats tècniques a la parcel·la d'Encamp perquè el terreny està situat al bell mig del poble de Vila i està conformat per bancals.

L'actuació següent, just després de tornar a replantejar les línies de plantació sobre el terreny, va ser la realització dels cavallons a les subparcel·les on es preveia la plantació al terra, tal com s'acostuma a fer amb aquest cultiu. La funció d'aquests cavallons és millorar el drenatge al voltant de les arrels de les plantes i facilitar-ne l'expansió per evitar possibles podridures al nivell del coll de la planta i casos d'asfíxia radicular, ja que les arrels dels nabius són molt delicades. En aquest cas, però, atesa l'estructura franca de les parcel·les escollides, els cavallons es van fer bàsicament per poder acidificar encara més el substrat al voltant de les arrels, la qual cosa es va fer aplicant escorça de pi triturada.

Una vegada afinats els cavallons, va ser el moment d'instal·lar un sistema de fertirrigació que assegurés el desenvolupament correcte dels nabius, ja que volen una humitat constant però moderada, i un mal maneig de l'aigua pot provocar un creixement pobre i una escassa producció. Mitjançant aquest sistema, a banda de proporcionar aigua de forma localitzada i freqüent a través del degoteig sense crear situacions extremes d'humitat que danyarien l'especial i limitat sistema radicular dels nabius, es poden subministrar simultàniament els elements fertilitzants necessaris, dels quals necessita una aportació mínima però regular.

Finalment, després de protegir amb malla antiherba tant els cavallons (es van donar instruccions perquè entre ells es plantés herba per evitar la compactació del terra i la generació de pols) com tota la superfície que havia d'albergar els contenidors, va començar la plantació, que es va fer a la tardor, una època en què ja no s'esperen sequeres i que permet l'arrelament complet de les plantes abans de la primavera. Els marcs de plantació van seguir els esquemes inicials,

que preveien densitats elevades a la recerca de la màxima rendibilitat comercial sense reduir la qualitat dels fruits.

Les parcel·les han quedat, per tant, preparades perquè les plantes puguin iniciar el seu desenvolupament vegetatiu de forma òptima de cara a la primavera del 2017. Les característiques de l'espècie no preveuen obtenir fruits comercials durant aquest primer any efectiu; tanmateix, pot esperar-se una certa producció dels exemplars plantats en contenidors, atès que acostumen a avançar la seva maduresa. L'assaig està en marxa!

MARISA LUNA

Tècnics fent el primer replanteig de la plantació a Cortals de Llumeneres.

MERITXELL BARÓ

Incorporació d'escorça de pi als precavallons de Cortals de Llumeneres.

MARISA LUNA

Xarxa antipedregada i antiocells estesa sobre els precavallons a Cortals de Llumeres.

MARISA LUNA

Capçal del sistema de fertirrigació a la parcel·la de Cortals de Llumeres.

MARISA LUNA

Incorporació d'escorça de pi als precavallons de la parcel·la de Vila.

MARISA LUNA

Subparcel·la dels contenidors a Cortals de Llumeres.

MARISA LUNA

Instal·lació del sistema de canonades i degotadors sobre els cavallons de la parcel·la de Montllobar.

MARISA LUNA

Fent la plantació a Montllobar.

MARISA LUNA

Malla antiherba col·locada a les dues subparcel·les de Cortals de Llumeres.

MERTXELL BARÓ

Parcel·la final a Cortals de Llumeres.

ACORD DE COL·LABORACIÓ AMB L'EMPRESA INNOVANCE

L'estudi sobre la viabilitat dels nabius va motivar que l'empresa Innovance Technology and Consulting contactés amb l'Associació de Pagesos i Ramaders per proposar un assaig suplementari.

Innovance representa l'empresa iraniana Farnavar Sepehr Parmis, productora de fertilitzants per nanotecnologia. Mitjançant aquesta tecnologia ha desenvolupat sistemes per adobar de manera més localitzada i efectiva els cultius, ja que envolten els nutrients que necessiten les plantes en càpsules de fosfolípids, que absorbeixen directament gràcies a les seves petites dimensions i, una vegada al seu interior, alliberen els microminerals que contenen. D'aquesta manera es focalitza perfectament l'objectiu i s'assoleix la màxima eficàcia.

L'empresa assegura que utilitzant la nanofertilització en diferents assajos arreu del món han pogut constatar que el cultiu consumeix molts menys fertilitzants, però també aigua, cosa que ha fet que aquesta tècnica hagi estat implantada amb molt d'èxit en un percentatge molt elevat dels camps de cultiu de les explotacions agràries iranianes. Paral·lelament, han observat que la quantitat i la qualitat dels fruits ha augmentat, com també el temps d'oxidació de fruites com pomes i préssecs. A tots aquests avantatges afegeixen la reducció dels pesticides necessaris per al desenvolupament correcte del cultiu, atès que les plantes creixen més sanes i amb més resistència als atacs de paràsits i malalties.

La suposada reducció de l'impacte ambiental dels cultius amb la utilització d'aquests productes i l'augment de la qualitat dels fruits, juntament amb el fet que aquests productes hagin iniciat els processos de registre a diferents països per ser comercialitzats com a ecològics, els ha fet mereixedors d'un petit assaig per intentar comprovar-ne els efectes beneficiosos. D'aquesta manera, l'Associació de Pagesos i Ramaders manté un acord amb Innovance mitjançant el qual l'empresa subvenciona un assaig paral·lel al que porta a terme amb el Govern d'Andorra, que s'ajusta perfectament a la prova plantejada gràcies a la implantació d'algunes línies més de nabius a la parcel·la de Montllobar, que es tractaran únicament amb els productes d'aquesta marca, de tal manera que es

MARISA LUNA

Línies d'assaig d'Innovance amb el producte aplicat a la plantació.

podrà comparar la producció, el calibre i la qualitat general de la fruita obtinguda.

A aquests avantatges se n'hi podrien afegir altres de relacionats amb el fet de no haver d'acidificar el terreny ni la solució fertilitzant en el cas del cultiu de nabius (aspecte ineludible, en principi, al Principat d'Andorra si es vol fer la plantació directament al terra), atès que aquests microfertilitzants –que accedeixen a la planta a través del reg localitzat o directament de la polvorització– no passen a formar part de la solució de bescanvi del terreny i la seva absorció no està condicionada, per tant, per les seves condicions d'acidesa o alcalinitat.

L'assaig donarà informació sobre si aquests adobs tecnològics són tan efectius i sans per al medi ambient com sembla, i sobre si convindria ampliar aquestes proves al cultiu del tabac. És clar que la modernitat es va imposant en tots els àmbits de la nostra societat.

TERCERA EDICIÓ DEL CONCURS DE PRATS FLORITS

El dimecres 8 de juny va tenir lloc el III Concurs Nacional de Prats Florits, a través del qual les parcel·les participants van poder mostrar el potencial agronòmic i natural dels seus prats de dall i peixeders, contribuint a donar a conèixer les especificitats del territori andorrà.

Aquest concurs és organitzat pel Departament d'Agricultura del Govern en col·laboració amb l'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra i els Parcs Naturals de la Vall de Sorteny i de les Valls del Comapedrosa, i s'emmarca dins d'un concurs transfronterer pirinenc juntament amb el Parc

Nacional dels Pirineus, el Parc Natural Regional dels Pirineus Ariegeois, el Parc Natural de l'Alt Pirineu i Andorra.

El Concurs de Prats Florits és un certamen mitjançant el qual es recompensen els prats de dall i els peixeders que presenten el millor equilibri entre l'explotació agronòmica a què estan sotmesos i la qualitat de l'aliment produït i la qualitat ecològica de l'espai que ocupen. L'objectiu és posar en relleu que les bones pràctiques agràries, a més de garantir el millor aliment per al bestiar, repercuteixen favorablement en el paisatge i la diversitat de la flora i la fauna.

El certamen es regeix per unes bases que es publiquen puntualment a les webs de l'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra i del Departament d'Agricultura i consisteix en la visita a les parcel·les escollides entre les inscrites d'un jurat tècnic especialitzat format per tècnics del Comú d'Ordino, del CENMA, del Departament d'Agricultura del Govern d'Andorra, de l'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra i del Parc Natural de l'Arieja, que valora la qualitat agronòmica i ecològica de les parcel·les sempre seguint les directrius del *Concours Général Agricole des prairies fleuries* del territori francès, que ha estat el model a seguir des del moment de la creació d'aquesta interessant iniciativa.

Els premiats d'aquesta edició han estat:

Primer premi

Prat del Rector de Casa Gené (Arans - Ordino)

Explotat per Miquel Pujal Rius de Casa Gené.

Segon premi

Prat de la Matella de Casa Puigcernal (Vall d'Incles - Canillo). Explotat per Miquel Mandicó Casal de Casa Xicos.

Tercer premi

Prat dels Arenys (Cortals de Sispony - La Massana). Explotat per Rosa Vidal Tomàs de Casa Coma.

El lliurament de premis va tenir lloc a l'era de Casa Rossell d'Ordino el 18 d'octubre, coincidint amb la roda de premsa de presentació de la nova imatge comercial dels Productes agrícoles i artesans d'Andorra, i va estar presidit per la ministra de Medi Ambient, Agricultura i Sostenibilitat, Sílvia Calvó. L'acte també va comptar amb la presència de la ministra de Cultura, Joventut i Esports, Olga Gelabert, i el president de l'APRA, entre d'altres. El Prat del Rector, guardonat amb el primer premi, representarà el país en el proper concurs pirinenc transfronterer de prats florits, en el qual esperem que l'acompanyi la sort.

L'Associació agraeix a tots els participants el seu compromís per elevar la qualitat agronòmica dels prats tot afavorint la integració de les explotacions agràries en els sistemes naturals, i anima la resta d'explotadors a participar en futures edicions per posar en valor els prats de dall i els peixeders del territori, que tant contribueixen a elevar la qualitat del paisatge andorrà. 🌱

Vista general de la vall d'Incles des del Prat de la Matella, amb el jurat en primer terme. JULIO RIVAS

Lliurament del 1r premi a càrrec de les autoritats. MARISA LUNA

Jurat conversant amb l'explotador del Prat del Rector (Arans). JULIO RIVAS

Valoració del Prat dels Arenys (Cortals de Sispony) per part del jurat. JULIO RIVAS

Un membre del jurat analitzant en detall la flora del Prat de la Matella (vall d'Incles). JULIO RIVAS

Economia

La transcendència d'un possible acord d'associació entre la Unió Europea i el Principat d'Andorra preocupa molt l'Associació de Pagesos i Ramaders. Les conseqüències directes que podria tenir per al sector, a curt termini, un acord que no respectés les seves especificitats recomanen una profunda reflexió per defensar els drets adquirits en acords anteriors i avançar cap a la modernitat sense ensopegar en el trajecte.

UN ACORD D'ASSOCIACIÓ PLE D'AVANTATGES PER A TOT EL PAÍS?

Els neguits inherents a un probable acord d'associació amb la Unió Europea i les seves conseqüències per al sector agrícola i ramader andorrà han encoratjat l'Associació que el representa a participar activament en les reunions promogudes pel Govern i a buscar el punt de vista d'experts aliens per intentar disposar de la màxima informació possible i conformar una opinió fonamentada. Entre les reunions man-

tingudes amb el cap de Govern, Antoni Martí; el ministre d'Afers Exteriors, Gilbert Saboya, i els agents econòmics i socials, destaquen durant el 2016 les dels dies 20 de juny, 14 de juliol (1a reunió del Pacte d'Estat sobre l'Acord d'associació amb els agents econòmics i socials), 13 de setembre (2a reunió del Pacte d'Estat sobre l'Acord d'associació), 20 d'octubre, 21 de novembre (3a reunió del Pacte d'Estat sobre l'Acord d'associació) i 5 de desembre.

La motivació de la majoria d'aquestes trobades organitzades pel Govern ha estat informar sobre el calendari de negociacions de l'acord d'associació amb la Unió Europea, sobre la metodologia de treball a seguir –tant internament com amb els agents econòmics i socials– i sobre l'estat puntual d'aquestes negociacions. Tanmateix, s'ha trobat a faltar una reflexió sobre els avantatges i els inconvenients que pot trobar el país al final d'aquest procés de negociació per entendre-ho en tota la seva amplitud; unes explicacions que, potser, haurien dissipat alguns dels dubtes generats per aquest procés i que haurien conduït a un debat molt més profund i profitós.

El posicionament del Govern andorrà davant un possible acord d'associació amb la UE era molt clar en un principi. L'informe que va fer arribar als representants europeus sobre la seva posició en matèria de la lliure circulació de mercaderies, de data 16 de març, argumentava de manera molt ferma la necessitat de mantenir l'Acord duaner existent, i reiterava constantment el seu benefici per al sector agrícola i ramader i per a tot el país, fos en el moment actual o en vista al seu desenvolupament futur.

Le Gouvernement andorran a également fait savoir l'importance de conserver l'accord d'union douanière signé en 1990 et le protocole sur les questions vétérinaires signé en 1997. L'accord douanier signé entre l'Union européenne et la Principauté d'Andorre a amené l'Andorre à transposer pour la première fois des parties importantes du droit de l'Union européenne dans l'ordre juridique andorran. Force est de constater que l'application de cet accord s'est avérée positive pour les deux parties. Le maintien de cet accord est donc de nature à garantir à l'avenir le bon fonctionnement de la libre circulation des marchandises entre l'UE et l'Andorre.

(...)

En guise de conclusion, l'Andorre peut affirmer que, mises à part quelques difficultés techniques ponctuelles, l'Accord d'Union Douanière a bien fonctionné, et qu'il continue aujourd'hui, 25 ans après sa conclusion, à régler le commerce bilatéral entre l'Union européenne et l'Andorre à la satisfaction des deux parties. Cet accord a permis la consolidation d'un secteur commercial et touristique qui représente actuellement 22% du Produit Intérieur Brut de la Principauté (secteurs distribution de détail et hôtelier/restauration) et dont on peut estimer

un impact total sur l'économie qui dépasserait 40% du PIB en prenant en compte les activités connexes.

(...)

La Principauté d'Andorre réitère sa volonté de maintenir l'accord d'union douanière et le protocole sur les questions vétérinaires. Il s'agit notamment de conserver une union douanière pour les produits industriels (chapitres 25 à 97 du système harmonisé), un système de franchises propre à l'Andorre pour les voyageurs et un régime particulier pour les produits agricoles.

(...)

Cette question revêt une grande importance pour l'Andorre, autant sur le plan politique qu'économique et social, dans la mesure où ces instruments sont liés intrinsèquement à la structure économique et industrielle de l'Andorre.

(...)

La participation au marché intérieur de l'Union européenne fait partie de ce processus de réforme. L'enjeu exige que la transformation de l'économie andorrane soit un scénario d'opportunités, qui puisse créer de nouveaux secteurs d'activité, tout en respectant les secteurs économiques traditionnels. Le maintien de l'accord douanier de 1990 a démontré son bon fonctionnement et a contribué au développement de l'Andorre au cours de ses 25 dernières années. Il est essentiel de le préserver car il représente un élément clef dans le processus de réforme de l'Andorre.

El Govern entenia llavors que la preservació de l'Acord duaner de 1990 era un element fonamental per a l'economia andorrana actual i, en conseqüència, esdevenia clau en el procés de reforma del país.

El Govern declarava també obertament una motivació per fer arribar un bon coneixement de la realitat i de les especificitats d'Andorra als representants de la UE per aconseguir un acord equilibrat entre les parts involucrades. Amb aquest objectiu va promoure el 24 d'octubre el contacte directe entre aquests representants i els actors polítics, socials i econòmics implicats en el procés de negociació de l'acord d'associació. Ho va fer convidant Thomas Mayr-Harting, director executiu d'Europa i Àsia central al Servei Europeu d'Acció Exterior i negociador en cap de la UE per a l'acord d'associació, a visitar Andorra i a mantenir una reunió amb els representants de l'APRA, de la Cambra de Comerç, Indústria i

Serveis d'Andorra (CCIS), de la Confederació Empresarial Andorrana (CEA), de l'Empresa Familiar Andorrana (EFA), de l'Associació de la Micro, Petita i Mitjana Empresa d'Andorra (PIME), del Consell de Col·legis Professionals Liberals d'Andorra (CCPLA), de la Unió Sindical d'Andorra (USDA) i del Sindicat Andorrà de Treballadors (SAT). En aquesta trobada, el representant europeu va estar acompanyat d'Oliver Fox, *desk officer* per a Andorra al Servei Europeu d'Acció Exterior (SEAE), i de Florin Nita, membre del seu gabinet i coordinador dels futurs grups de treball conjunts (AndUE) que s'haurien de crear per treballar sobre la represa del cabal de la UE a Andorra.

Durant la reunió es va aixecar d'alguna manera la veu d'alarma quan als dubtes inherents a un procés d'aquest tipus es van afegir els corresponents a una relaxació de la voluntat de preservació de l'Acord duaner. Thomas Mayr-Harting va manifestar que la posició oficial era incloure l'acord que promou la unió duanera parcial signat el 1990 en l'acord d'associació, la qual cosa implicava modificacions substancials dels seus termes, i va remarcar que, en aquest cas, les exclusions o derogacions que es poguessin fer no ho podrien ser de cap manera de forma indefinida, tal com passava amb la resta d'acords amb la UE.

Aquest escenari, si bé podia imaginar-se com una possible conseqüència del procés d'acostament a la UE, semblava haver estat absolutament descartat per la determinació inicial del Govern, tal com els seus màxims representants sempre havien manifestat als de l'Associació de Pagesos i Ramaders en les diferents reunions mantingudes, ja fossin particulars o amb la resta dels agents econòmics i socials. L'Acord duaner és un dels acords internacionals que actualment manté signats Andorra amb la UE –acords que també podrien acabar incloent-se en un futur acord d'associació–, però és objecte d'especial atenció pels beneficis que, fins avui, ha ofert al país.

Com ja es va explicar a la *Memòria d'activitats 2015*, l'Acord duaner de 1990 permet les importacions i les exportacions amb la Unió Europea de les mercaderies classificades en els capítols 25 a 97 –segons la codificació del Sistema Harmonitzat–, que corresponen principalment als productes industrials, però planteja un règim

específic pel que fa a les mercaderies classificades en els capítols de l'1 al 24, que corresponen bàsicament als productes agrícoles. Per a les mercaderies d'aquests darrers capítols, tanmateix, presenta algunes exempcions que són bàsiques per al bon desenvolupament del sector agrari: els productes agrícoles andorrans sí que poden entrar a Europa sense aranzel, malgrat que no hi ha reciprocitat, i el tabac d'origen i manufactura comunitària es beneficia, en el moment de la importació, d'un dret preferencial del 60% respecte al tabac d'un país tercer, de manera que s'incentiven les importacions comunitàries d'aquesta mercaderia. La conseqüència d'aquesta exempció és que Andorra pot mantenir un diferencial que la converteix en un espai interessant per a l'establiment de manufactures de productes del tabac. Gràcies a la relació establerta entre fabricants i colliters, el cultiu del tabac es consolida com la base per excel·lència de l'economia agrària, i alhora que dona estabilitat al sector, ajuda en gran mesura a la seva diversificació i millora. Aquesta influència sobre l'economia no es circumscriu únicament al sector agrari, sinó que, com s'ha comentat reiteradament, el tabac té una gran influència en l'economia general del país, en virtut de l'elevat percentatge amb què aquest producte contribueix al pressupost de l'estat.

Aquests grans avantatges de l'Acord duaner els tenia molt presents el Govern quan va iniciar el procés d'acostament a la Unió Europea. Es parlava de línies vermelles que no s'havien de traspasar, tal com manifestava el programa dels llavors candidats:

Iniciarem la negociació per a un Acord d'associació amb la Unió Europea, com també fan Mònaco i San Marino, defensant les nostres especificitats.

Defensarem l'existència de disposicions i mecanismes per garantir un correcte control dels fluxos migratoris en l'àmbit de la lliure circulació de persones.

Defensarem la preservació de l'Acord duaner com a base de la lliure circulació de mercaderies.

I ho reiterava, el 31 de març de 2015, el cap de Govern, Antoni Martí Petit, durant el seu discurs d'investidura:

Tampoc no demano a aquesta Cambra un xec en blanc per a la negociació amb Europa. Tenim clares quines són les línies vermelles de la negociació per a nosaltres: defensar que Andorra pugui mantenir una política d'immigració pròpia; mantenir l'Acord duaner com a base a la lliure circulació de mercaderies i implementar la lliure circulació de serveis de manera progressiva i seqüencial perquè els nostres sectors econòmics es puguin adaptar a la nova realitat.

En aquell moment, tothom semblava valorar les especificitats d'Andorra que havien fet progressar el país als nivells de desenvolupament actuals. El principal model de referència en un procés d'acostament a la UE era l'Espai Econòmic Europeu (EEE). L'EEE havia estat instaurat l'any 1994 amb motiu de l'acord entre els països membres de la Unió Europea i els integrants de l'Associació Europea de Lliure Comerç (AELC; European Free Trade Association o EFTA segons les seves sigles angleses), és a dir, els països que van preferir no entrar a la Comunitat Econòmica Europea en una primera instància o a la Unió Europea després: Liechtenstein, Noruega i Islàndia, amb l'excepció de Suïssa.

L'acord EEE va més enllà d'un acord de lliure comerç, ja que incorpora les quatre llibertats del mercat interior: lliure circulació de persones, béns, serveis i capitals, així com les polítiques relacionades (competència, transports, energia i cooperació econòmica i monetària) i altres referents al treball, a la salut, a la igualtat, al medi ambient, a l'educació, a la investigació, etc. Tanmateix, no estableix disposicions vinculants en tots els sectors del mercat interior, i en queden excloses la política agrícola i pesquera comuna (si bé l'acord conté disposicions sobre el comerç de productes agrícoles i pesquers), la unió duanera, la política comercial comuna, la política exterior i de seguretat comuna, els assumptes de justícia

i interior (malgrat que tots els països de l'AELC formen part de la zona Schengen –àrea compresa pels països que han abolit entre ells els controls fronterers–) o la unió econòmica i monetària. La legislació de la UE relativa al mercat interior passa a formar part de l'ordenament jurídic dels països de l'EEE després de la valoració d'un Comitè Mixt (en el cas de Liechtenstein s'aplica de manera automàtica tot acord o reglament que s'adopti a la UE, mentre que Noruega i Islàndia, en canvi, tenen un sistema legal dualístic, que s'allunya de l'objectiu de la UE). És a dir, l'EEE presenta un espai de relació amb la UE on es respecten molt les especificitats dels països de l'AELC.

En un intent d'oferir l'experiència d'un petit país en la seva relació amb la UE, el Govern va oferir un seminari: «Liechtenstein, un model d'èxit de participació al Mercat Interior de la UE des de la perspectiva dels actors econòmics», que es va impartir el 28 de novembre. Alguns representants de l'APRA van voler entendre les motivacions de Liechtenstein per entrar a l'EEE i les repercussions que ha tingut aquest fet, i van assistir-hi.

Per a Liechtenstein ha estat una experiència positiva (a l'inici, ja entre el 80% i el 90% de la seva població estava a favor de l'entrada a l'Espai Econòmic Europeu). Ha pogut emancipar-se en gran mesura de Suïssa, i el seu potent sector industrial s'ha beneficiat molt de la nova relació amb Europa, igual que ha passat amb el sector financer i el de les professions liberals, que han tingut una forta expansió. Però també s'ha de parar atenció al seu context. En aquest país, solament el 9% de les empreses són considerades petites, i el sector agrari –el futur del qual en cap moment va ser motiu de discussió perquè és merament testimonial– no s'ha beneficiat especialment d'aquesta nova relació. Per tant, les seves característiques són força diferents de les del Principat. Andorra,

El tabac és la base de l'economia agrària andorrana. JOSEP CANAL

per la seva banda, presenta un sector industrial molt petit, però disposa d'uns sectors turístic i comercial molt importants (al voltant del 20% del PIB), que es fonamenten en un entorn natural d'excepció, per un costat, i en un comerç actiu de béns de consum, principalment d'importació que, pel diferent règim impositiu i per les franquícies aplicables, resulten atractius als visitants. A més, té un sector primari molt emblemàtic que garanteix la conservació del seu valuós paisatge i manté el seu atractiu davant els visitants.

En tot cas, l'acord per l'EEE entre aquests tres països i la UE els ha permès accedir a un mercat de cinc milions de ciutadans en unes condicions controlades, que serien les desitjables per a Andorra. Tanmateix, algun d'aquests països, i en concret Noruega, no està gens interessat a obrir aquest espai a més estats, i compta amb la UE per defensar l'estatus actual. Això vol dir que la via que semblava més interessant per a l'encaix d'Andorra amb la UE ha quedat descartada.

Suïssa, però, no va estar interessada a entrar en l'Espai Econòmic Europeu. Si bé va iniciar les negociacions juntament amb Liechtenstein, Noruega i Islàndia, finalment va decidir quedar-ne al marge. No pertany, per tant, a l'EEE ni tampoc ha esdevingut un membre de ple dret, sinó que ha buscat una integració econòmica amb la UE en un nivell de negociació entre iguals, la qual cosa ha desembocat en una sèrie de tractats que fan que la major part de la legislació comunitària s'apliqui a Suïssa sense que hagi perdut les seves especificitats.

Aquesta filosofia també la segueix Mònaco, país que juntament amb Andorra i San Marino es troba en plena negociació de l'acord d'associació. Així va quedar palès en la lectura comentada del text estabilitzat del Marc Institucional del futur acord d'associació amb la UE del 5 de desembre, una sessió especialment adreçada als assessors dels agents econòmics i socials i dirigida pels assessors del Govern, els professors en dret Paul Demaret i Marc Maresceau. En aquesta sessió es va tornar a transmetre la idea que sempre s'ha defensat que Andorra participi en el mercat comú amb les seves especificitats. La revisió de les grans línies del text –que encara pot veure's influenciat per les negociacions amb els sectors, perquè el Govern sempre ha volgut transmetre

que res està adquirit fins que tot està adquirit– van destacar les nombroses anotacions realitzades per Mònaco, que realment no vol un acord d'associació conjunt per als tres països, sinó un d'específic. D'altra banda, no sembla que la Unió Europea estigui disposada a acceptar un acord que no estigui ratificat conjuntament.

Des del punt de vista global, el document va transmetre a l'audiència una sensació d'un control excessiu per part de la Unió Europea, que podria posar en risc, en certs aspectes, la «sobirania» del Principat. Vistes les obligacions i el control imposat, sense cap dels beneficis associats a la capacitat de decisió que comporta ser-ne un membre de ple dret, la pregunta pertinent podria ser per què no es planteja directament passar a ser país membre de la UE. En aquesta qüestió tampoc sembla que la UE estigui disposada a cedir, perquè la plena adhesió de cap dels tres petits estats no es preveu en cap escenari. El marge d'actuació sembla, per tant, molt limitat.

El mateix 5 de desembre, l'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra va continuar treballant per recaptar informació, i va mantenir dues noves reunions a instància seva: una amb assessors del Govern que haguessin participat en la negociació de l'Acord duaner de 1990, que resulten coincidir amb els actuals en el desenvolupament d'aquest nou procés d'acostament, i una altra amb dos experts en dret internacional, a la qual va convidar tots els membres de la Junta Directiva (actius i suplents) i els expresidents de l'entitat amb l'objectiu de consensuar una opinió amb criteri.

A la primera hi van assistir els professors Paul Demaret i Marc Maresceau, juntament amb Joaquim Llimona i Maria Ubach, ambaixadora del Principat davant la Unió Europea i líder de l'equip negociador andorrà. Els professors van explicar, a petició dels representants de l'Associació, el context en el qual es va treballar l'Acord duaner, i van destacar el fet d'haver pogut tancar el 1990 un acord bilateral amb la llavors CEE que fos tan beneficiós per al país en un moment en què Andorra no tenia una personalitat jurídica consolidada. El van qualificar d'acord excepcional de la UE amb un país tercer, cosa que li conferia encara més valor.

Llavors, i tal com es va recordar durant la reunió, el preàmbul de l'acord sostenia les condi-

cions del tractat en consideració a determinats factors diferenciadors del Principat d'Andorra.

El Principat d'Andorra i la Comunitat Econòmica Europea, Amb la voluntat d'establir, per a llurs relacions comercials, un règim que substitueixi els règims nacionals actualment en vigor i que respecti l'especificitat de la situació del Principat d'Andorra;

Considerant que amb motiu dels factors geogràfics, històrics i socioeconòmics, la situació excepcional del Principat d'Andorra justifica un règim particular, sobretot en matèria de franquícies dels drets a la importació, de les taxes sobre la suma d'operacions i dels impostos percebuts en concepte d'importació per part de la Comunitat respecte al Principat d'Andorra en el tràfic de viatgers, Acordem les disposicions següents (...)

Una vegada aclarides les circumstàncies que van originar la signatura de l'acord de 1990, es va posar de manifest que havia estat la voluntat d'Andorra la que, després de dos anys de contactes formals, havia proposat encetar un nou procés negociador pels problemes detectats en els serveis i com a eventual via de modernització. Els assessors van confirmar que en un inici hi havia diferents opcions possibles, però que, finalment, ha estat el mandat europeu el que ha decidit que la relació s'hagi d'estructurar mitjançant un acord d'associació. En aquest nou context, es preveu que l'Acord duaner de 1990 quedi integrat en aquesta proposta, de manera que és d'esperar que se'n modifiquin alguns aspectes fonamentals. La posició de la Unió Europea es manté a hores d'ara inamovible i certament inflexible; podria ser que la sortida del Regne Unit, coneguda com Brexit, hagi pogut motivar que la seva posició sigui més estricta.

Paral·lelament, els mateixos assessors van admetre que un únic acord d'associació per Andorra, Mònaco i San Marino és molt complicat, atès que hi ha poques coses comunes entre tots tres països. Però qualsevol altra possibilitat no agrada gaire a la UE, i les institucions fan esforços per trobar posicions comunes.

L'altra trobada promoguda per l'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra va ser amb els assessors de la Confederació Empresarial Andorrana (CEA), de l'Empresa Familiar Andorrana (EFA) i de la Cambra de Comerç d'Andorra (CCA): el doctor en dret de la Universitat de Barcelona Xa-

Diferents coloracions de la fulla de tabac durant el procés d'assecatge.

vier Fernández Pons, i el catedràtic en Dret Internacional Públic i Relacions Internacionals de la mateixa universitat Andreu Olesti Rayo. Aquests experts van proporcionar la tan necessitada visió dels efectes positius i negatius de la possible signatura d'un acord d'associació amb la UE, entre els quals caldria esperar:

1. Una relació molt més intensa amb la UE amb la lliure circulació de persones, béns, serveis i capitals.
2. Una legislació molt més influenciada per Europa, per tal com s'hauria de traspassar la normativa adoptada per la UE, sense esperar que fossin gaires les disposicions derogatòries o les transicions. S'estima que s'hauria d'adoptar el 80% del gruix de les lleis comunitàries.
3. Una participació més important tant del Tribunal de Justícia Europeu com de la Comissió Europea, tal com passa a la resta d'estats membres, ja que qualsevol contenciós sobre la lliure circulació de persones, de béns, de serveis i de capitals quedaria a les seves mans.
4. Una major actuació de les institucions de la UE per regular el mercat interior, la competència i la política social.

El canvi de model seria, per tant, molt rellevant. Andorra estaria més a prop de ser un país membre de la UE que de ser un país tercer; tanmateix, no tindria cap tipus de poder per participar

en les institucions europees i, per tant, no tindria capacitat de decisió. La Comissió i el Tribunal de Justícia Europeu actuarien sobre les normes de lliure competència, tant privades (cas de la concertació de preus entre productors) com d'ajuts (cas de les subvencions proporcionades per l'estat).

Els experts ratifiquen un canvi clar en el model de referència. Si d'entrada aquest havia estat el de l'Espai Econòmic Europeu, que hauria estat un bon context per a les especificitats andorranes, actualment la UE l'ha descartat i, pel que sembla ara, també el Govern. Si el febrer de 2016 el Govern defensava totalment l'Acord duaner, argumentant que era fonamental per a la supervivència del tabac, i que aquest cultiu era a la vegada la base de l'agricultura i de les franquícies, a partir del mes de maig comencen a arribar les propostes de la UE exigint una unió duanera completa per als tres països involucrats en la negociació. El Principat d'Andorra es queda tot sol, atès que per a Mònaco i San Marino aquest nou escenari no suposa cap canvi significatiu.

Més tard es comença a parlar d'incloure l'Acord del 1990 al futur acord d'associació, i comença el mercadeig de quins són els capítols que podrien derogar-se, malgrat que ha de ser de forma transitòria, i en quin termini de temps. Cinc anys? Deu anys? Quan el tabac deixi de tenir una importància tan aclaparadora en el pressupost del país? Quan la deixi de tenir per al sector?

On van quedar aquelles línies vermelles que el Govern tenia tan clares i que en pocs mesos han aconseguit esborrar-se?

És cert que ha existit una voluntat constant per part del Govern d'informar de l'estat de les negociacions, però s'ha detectat una mancança absoluta respecte al desenvolupament de la tasca pedagògica que hi hauria d'estar associada. Què comporta un acord d'associació per a un país com Andorra? Es poden comprendre els beneficis per a sectors determinats, però quins s'aplicarien a la resta de la societat?

La capacitat de producció del sector agrari està molt condicionada per l'extrema climatologia andorrana i la complexa geografia del país, que únicament permet parcel·les de petites dimensions amb forts pendents en la majoria de casos. Aquests aspectes restringeixen molt els cultius susceptibles de ser-hi produïts i eleven molt els costos de pro-

ducció dels que són viables, de manera que es redueix significativament la capacitat competitiva dels productes finals i se'n penalitza la comercialització.

En aquest context, el producte agrícola per excel·lència resulta ser el tabac; i això no és fruit ni de la casualitat ni d'una especial bona adaptació d'aquest cultiu a les condicions edafoclimàtiques andorranes, sinó d'unes circumstàncies històriques concretes que es remunten a centenars d'anys i d'un entorn politicoeconòmic de reconeixement d'aquesta activitat centenària que li proporciona un marc d'actuació mitjançant l'Acord d'unio duanera signat el 28 de juny de 1990, un acord que és considerat vital pel sector.

És pertinent sacrificar el sector agrícola i, pràcticament, l'única indústria del país?

El Principat ha de treballar cap a la modernització, però no necessàriament ha d'engegar a rodar els grans reptes assolits, aquells que li han permès arribar al seu estat actual de desenvolupament. Els canvis no són necessàriament sempre per millorar, i menys quan es fan sense cap control dels aspectes que ha de proporcionar el context de seguretat que permeti assolir noves fites amb garantia d'èxit. Tampoc qualsevol moment és bo per fer-los. El Govern hauria de donar a conèixer quin és el seu gran pla estratègic, i si és tan bo pel país, plantejar-se si és ara el moment adequat per portar-lo a terme, vist el període d'incertesa a què s'enfronten les institucions europees en el context polític actual.

Malgrat que els pagesos i els ramaders concentren tots els seus esforços a defensar la supervivència del sector, no volen ser de cap manera un escull en la modernització i el futur d'una Andorra de la qual, per descomptat, en formen part. El seu despatx, el seu local i, en definitiva, la base del seu negoci és, a més, la terra, una terra que no es pot moure de país. Per tant, al contrari que altres sectors, no poden deslocalitzar o externalitzar els seus negocis, i estan lligats de forma inequívoca al destí d'Andorra.

Els temps canvien, i potser es pot pensar en un país sense terra dedicada a l'agricultura, però llavors s'haurà de pensar en un territori dependent, sense personalitat ni sobirania, és a dir, s'haurà de pensar en quelcom que no és veritablement un país. Perquè el que segur que no es pot concebre és una societat que no disposi d'aliments. 🍌

Apicultura

L'apicultura és una activitat tècnica –i un art– que permet aprofitar i oferir a la societat els diferents i valuosos productes que generen les abelles. El seu esforç per mantenir i fer proliferar les colònies resulta clau, a més, en la conservació de l'agricultura i la biodiversitat en general. S'estima que les abelles són responsables del 75% de la pol·linització de la flora silvestre i de pràcticament el 40% de la de les fruites i les verdures que mengem; i les plantes són, al seu torn, la base de la piràmide alimentària, que sustenta herbívors i carnívors en un equilibri delicat. Per tant, sense aquests petits insectes, no existiria el món tal com el coneixem.

La confluència dels interessos productius al voltant de les sorprenents abelles amb els interessos ecològics inherents a l'activitat apícola la fan mereixedora d'una atenció molt especial per part de l'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra.

EL CURS BÀSIC D'APICULTURA ARRIBA A LA VUITENA EDICIÓ

El Curs bàsic d'apicultura, promogut per l'Associació de Pagesos i Ramaders i organitzat pels membres pertanyents a la seva Comissió d'Apicultura, ha arribat aquest any a la vuitena edició assolint els reptes tradicionals i altres de nous gràcies a l'ampliació del temari. Als temes clàssics referits a la biologia i l'organització social de les abelles; el material apícola; la gestió de l'abellar; la higiene, la profilaxi

i la patologia apícola; els productes del rusc, i la normativa aplicable i de referència, s'hi han incorporat dues noves unitats que tenen per objectiu ampliar les bases de coneixement tant dels apicultors en actiu com de tots aquells que es volen iniciar en aquesta interessant i beneficiosa activitat.

Un dels temes nous ha estat el de la flora apícola, un aspecte molt important que cal tenir en compte a l'hora d'escollir les localitzacions més adients per a la implantació dels apiaris

amb l'objectiu d'aprofitar al màxim els recursos que ens ofereix la natura. Per impartir aquests coneixements s'ha comptat amb la col·laboració del Centre d'Estudis de la Neu i de la Muntanya d'Andorra, el CENMA, i en concret de la seva investigadora Clara Pladevall, una experta en botànica del Principat. La pol·linització, el valor apícola d'una planta i les espècies mel·líferes i pol·liníferes que podem trobar a Andorra han estat els eixos d'atenció d'aquesta unitat.

L'altra novetat ha estat l'ampliació del tema corresponent a la comercialització gràcies a l'experiència de Casa Fonta, una de les explotacions pioneres a posar en els punts de venda la mel del país. En aquest cas es va abordar la presentació i l'etiquetatge de la mel, les possibles modalitats de venda i els requisits administratius i sanitaris als quals s'ha d'enfrontar un apicultor que vulgui iniciar la comercialització d'aquest producte. En definitiva, qüestions molt pràctiques que pretenen guiar els emprenedors a l'hora de posar en valor la seva mel.

De cara a l'any vinent, i vist l'interès que desperta normalment aquesta formació, tindrà lloc una nova edició que mantindrà aquest nou format. S'anunciarà a la pàgina web de l'Associació durant els mesos de febrer o març del 2017, i s'espera que atregui, com és habitual, nous amants de la natura compromesos amb l'obtenció de productes de qualitat. Aquestes noves arnes, siguin poques o moltes, contribuiran a ajudar a mantenir, sense dubte, la biodiversitat vegetal del país i, per tant, a contrarestar els desequilibris mediambientals inherents a l'època actual.

UNA SORTIDA APÍCOLA 'EN FAMÍLIA'

Amb motiu de la 8a edició del Curs bàsic d'apicultura, es va organitzar una sortida pràctica per completar alguns dels coneixements teòrics adquirits a l'aula i gaudir d'una trobada de germanor. Va ser organitzada pel membre de la Comissió d'apicultura Roc Torres Baró, i va tenir lloc el dissabte 3 de setembre. La visita a l'apiari d'una explotació agrària dels Arcs (Lleida), amb l'acompanyament d'apicultors professionals, va resultar molt interessant i profitosa.

Durant l'experiència, els assistents van participar en la divisió de colònies, l'agrupament de dues petites poblacions per fer-ne una de més forta, la recerca de reines als eixams i la retirada de les bresques plenes de mel. Posteriorment, van poder fer pràctiques de desoperculació d'aquestes bresques tant amb la pinta com amb el ganivet, d'extracció de la mel que contenen i d'envasat final del producte. Totes aquestes feines van ser recompensades amb un magnífic pot de mel i un gran dinar de germanor en què la família del formador es va bolcar per oferir els productes tradicionals d'aquestes terres lleidatanes, fent gala d'una gran hospitalitat.

MARISA LUNA

MARISA LUNA

Diferents moments de la pràctica apícola.

Diferents moments de la pràctica apícola.

QUARTA EDICIÓ DE LA TROBADA D'APICULTORS

La Trobada d'apicultors al Principat d'Andorra és un esdeveniment promogut per l'Associació que es comença a consolidar com la principal cita del sector. La filosofia que motiva les diferents edicions és que els apicultors, els aficionats o simplement els amants del món natural comparteixin experiències, coneixements i inquietuds guiats per professionals, tècnics i científics del món de les abelles. Aquests especialistes ofereixen una visió actualitzada i pràctica de diferents temes d'interès per a tots els que treballen o se senten atrets per aquests importants himenòpters, de manera que l'aprofitament està garantit.

Com cada any, i atès el seu caràcter popular, la trobada es va obrir amb una xerrada general que intenta acostar el públic a l'especial món de les abelles. L'apicultor Julio Rivas, membre de la Comissió d'Apicultura de l'Associació i gran divulgador dels beneficis d'aquests insectes al nostre país, va ser l'encarregat d'oferir la xerrada «Les abelles entre nosaltres».

La visió més especialitzada la va proporcionar el tècnic del laboratori d'anàlisi fisicoquímica i pol·línica de mels de l'empresa Apícola Tarragonina, Miquel Gil i Espuny, amb la ponència «Els paràmetres qualitatius en la determinació de les mels». El coneixement i la comprensió dels factors que caracteritzen la mel des d'un punt de vista analític es consideren bàsics per ajudar a preservar al màxim la qualitat i la puresa d'aquest valuós producte. En aquest sentit, aspectes com la proporció entre sucres com la glucosa i la fructosa, i la sacarosa, que ens informen del temps que fa que una mel està envasada; la conductivitat elèctrica, que orienta de forma força precisa sobre el seu origen botànic, o altres com l'índex diastàtic o el nivell d'hidroximetilfurfural, que són indicadors de sobreescalfament, són paràmetres que ajuden l'apicultor a entendre quines són les pràctiques correctes que ha de seguir per garantir la qualitat del seu producte i quines han de ser desestimades. La complexitat i l'interès del tema pot motivar en un futur la realització d'una formació específica adreçada als apicultors en actiu per poder-lo tractar amb la profunditat que es mereix.

Miquel Gil i Espuny contestant algunes de les qüestions dels assistents.

Però la quarta Trobada d'apicultors al Principat d'Andorra no es va restringir a un acte formatiu, sinó que va tenir un caire molt més festiu gràcies a la realització de dues activitats que van incentivar la interacció entre els assistents: un tast de mels monoflorals i el 1r Concurs de mels d'Andorra.

El tast es va beneficiar de la participació en la jornada de Miquel Gil i Espuny, que va aportar una mostra de mels monoflorals espanyols: mel d'acàcia, de bruc, de castanyer, de cítrics, de neret, de romaní, de timó blanc i melat de roure, en el reconeixement de les quals és un expert. L'experiència va plantejar-se com una mena de joc amb els assistents, que havien de reconèixer cada tipus de mel parant molta atenció al que els transmetien els sentits. Una sèrie de pautes sobre les diferents característiques havien d'ajudar a resoldre, finalment, el misteri. Una experiència molt didàctica i, per descomptat, ben dolça.

Tots aquests actes i xerrades van tenir lloc en un escenari d'excepció gràcies a la generositat del Ministeri de Cultura, Joventut i Esports, que va a posar a disposició de l'APRA un lloc tan emblemàtic com el Museu Casa Rull, un espai que permet retrobar-se amb la tradició i la cultura gràcies a les seves ben conservades estances i a la riquesa de mobiliari i estris.

David Baró Riba, cònsol major de la Masana, va obrir l'acte en una casa que, havent estat aixecada al segle XVII, va haver de ser reconstruïda al XIX a causa d'un greu incendi. Un exemple de superació com el que cal seguir per

tirar endavant l'apicultura en el context actual. Cal ser conscients de la davallada de les abelles i que, malauradament, les que acostumem a trobar a la natura hi són gràcies a la tenaç perseverança dels apicultors.

1r CONCURS DE MELS D'ANDORRA

La quarta Trobada d'apicultors del Principat d'Andorra també va ser el context escollit per celebrar el primer concurs de mels del país, l'objectiu del qual és donar valor al gran producte que, gràcies als apicultors, ofereix el territori andorrà.

L'exigència bàsica per participar-hi va ser que tots els apicultors estiguessin inscrits al Registre d'explotacions agràries del Departament d'Agricultura, sense circumscriure el certamen a les mels que es comercialitzen, ja que són poques i la finalitat del concurs és encoratjar els apicultors a valorar els seus productes i fer-los anar més enllà de l'autoconsum.

El 1r Concurs de mels d'Andorra va ser una prova pilot per copsar la resposta del sector –que es considera força positiva– i, en conseqüència, s'anirà perfeccionant en el futur amb la publicació d'unes bases que el regulin. En aquesta línia, per a properes edicions es preveu que hi hagi una preselecció de les mels participants sobre la base d'una anàlisi estàndard que garanteixi la qualitat de la mel i, per descomptat, l'origen andorrà.

Aquesta primera edició tampoc ha buscat el dictamen d'un jurat tècnic independent, sinó que ha volgut fomentar la participació en el concurs de tots els assistents a la trobada, involucrant-los-hi i fent recaure en la seva responsabilitat la selecció de les que, al seu paladar i seguint una sèrie de criteris bàsics, van ser les millors mels entre les que es van presentar. L'objectiu era aconseguir un acte festiu i democràtic en què prevalgués el gust del consumidor final.

Això no vol dir que no se seguís una metodologia clara que assegurés la transparència i la traçabilitat del procés, tot mantenint l'anonimat i la garantia d'emissió d'un sol vot per persona. Tots els assistents a la Trobada que van voler participar com a jurat van registrar el

seu nom en una llista i van rebre un formulari de puntuació. L'acció s'havia de repetir al moment de lliurar-lo omplert. Sobre el formulari, i seguint certes pautes per emplenar-lo correctament, van valorar cadascuna de les mostres que entraven a concurs segons una sèrie de paràmetres, amb la qual cosa s'obtenia una puntuació global per a cadascuna de les mostres. Per descomptat, les mostres estaven codificades, de manera que no es podien associar amb el seu productor.

Les puntuacions globals de cadascuna de les mels atorgades per cada membre del jurat es van sumar per arribar a una puntuació final. Només després de comunicar els codis de les tres mels que havien obtingut les millors puntuacions, va obrir-se un sobre lacrat, que havia quedat exposat a la vista del públic durant tota la prova, per comunicar els guanyadors.

Els assistents van atorgar els premis del 1r Concurs de mels d'Andorra als titulars d'explo-tació següents:

1r Premi

Casa Fonta de la Massana

2n Premi

Julio Rivas d'Ordino

3r Premi

Escola Andorrana de 2a Ensenyança d'Encamp

Els guardonats van rebre un trofeu testimoni del seu pas per aquesta primera experiència i de la qualitat dels seus productes. L'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra els fa arribar la seva més sincera enhorabona. La voluntat és que el concurs es consolidi i adopti una consideració més tècnica mitjançant la participació d'un jurat especialitzat. 🐝

XAVIER COMA

Algunes de les mels participants en el concurs preparades per al seu tast.

JULIO RIVAS

Una de les assistents emplenant el seu formulari de valoració.

MARISA LUNA

Guanyadors del 1r Concurs de mels d'Andorra.

Pixallits, xicoia o dent de lleó *Taraxacum officinale* Weber in Wiggers

DESCRIPCIÓ

Planta herbàcia amb una tija molt curta d'on surten nombroses fulles perennes, disposades de forma radial gairebé arran de terra. Fulles de fins a 40 cm de longitud, pinnatipartides, amb segments triangulars i sovint dentats. Quan floreix fa uns peduncles de fins a 40 cm d'alçada, una mica pilosos, que porten totes les flors reunides en una inflorescència en capítol (pseudant) de 3-6 cm de diàmetre. Al voltant del capítol que porta les flors hi ha sèries de bràctees externes verdoses, de forma lanceolada i escarioses al marge. Les flors són grogues, amb cinc pètals soldats que fan un tub on s'emmagatzema el nèctar, i acaben totes amb una llençgueta (lígula). Els fruits són aquenís brunencs, de 2,5-3,5 mm, tuberculars o muricats a l'apex, amb un bec de 7-15 mm. En estat madur presenten uns pèls sedosos que faciliten la seva dispersió pel vent, els anomenats anelets.

HÀBITAT

S'estableix en vores de camins, erms i prats, generalment en llocs nitròfils amb tendència humida a la muntanya mitjana i pot arribar a l'estatge subalpí, on és un component freqüent

als prats montans i subalpins. A Andorra es distribueix generalment en prats de la zona occidental i meridional.

PERÍODE DE FLORACIÓ

Pot trobar-se en flor des de l'abril fins a l'agost.

INTERÈS APÍCOLA

A muntanya, quan hi ha floracions importants en llocs oberts, com ara els prats, el pixallits pot donar una mel de color groc brillant, semblant a la del gira-sol (són dues plantes de la mateixa família: les asteràcies). Fa una olor aromàtica, semblant a la del capítol de la planta, amb una lleugera tendència a flaire d'amoníac. La mel de pixallits té un gust fort i una cristallització ràpida, ja que conté una concentració elevada de glucosa. Així mateix, sol presentar un elevat contingut d'aigua; per tant, hi ha un cert risc de fermentació.

Flor del pixallits. JAUME CAMBRA

Jaume Cambra

Apicultor ecològic i professor de Botànica
ASAB

Departament de Biologia Vegetal
Facultat de Biologia
Universitat de Barcelona

jcambra@ub.edu
www.abelles.cat

Bruguerola *Calluna vulgaris* (L.) Hull

DESCRIPCIÓ

Arbust d'uns 10-20 cm d'alçada, amb les branques llenyoses, mig ajagudes mig erectes. Fulles linears, sèssils (sense pecíol), molt petites, auriculades i imbricades les unes amb les altres en quatre fileres. Les flors són molt nombroses, amb un peduncle curt, disposades a l'extrem de les branques. La flor està formada per 4 sèpals petaloides lliures més llargs que la corol·la, del mateix color que els pètals. La corol·la té forma de petita campaneta de color rosat i està constituïda per pètals soldats d'uns 3 mm de longitud. El nèctar es segrega a partir de vuit nectaris situats a l'interior de la flor, a la base dels estams.

HÀBITAT

La bruguerola és una planta que creix en landes, brolles i boscos oberts, especialment sobre sòls àcids (silícics). A Andorra s'estableix principalment a la zona sud i oest, on pot arribar als 2.500 m d'altitud. Relativament comuna a l'estatge subalpí sovintejant zones torboses i marges d'estanys com ara estany de l'Illa, pla de l'Inglà, Solà d'Engordany, Sant Julià de Lòria, бага de la serra d'Enclar i Sant Vicenç d'Enclar,

vall del riu d'Enclar, Erts, Pal, coll de la Botella, circ dels Orris, coma del Forat, Llorts i vall de Tristaina.

PERÍODE DE FLORACIÓ

La bruguerola floreix a finals d'estiu, des de mitjan agost fins a principis de setembre. Aquesta floració es pot perllongar durant un mes.

INTERÈS APÍCOLA

És una planta que produeix una mel magnífica, d'una coloració ambre fosc amb alguns tons vermellorsos, i és lleugerament amarga. Són aprofitables especialment les poblacions de bruguerola situades en llocs oberts, sense estrat arbori de pins. Sembla que les plantes joves que viuen sobre substrats rocosos amb granit són millors productores que les plantes velles que s'estableixen sobre sòls torbosos, que són força empobrits. També pot produir pol·len en abundància, que és de color grisenc. No obstant això, l'extracció de mel (per centrifugació) pot ser difícil, ja que conté una proteïna que la fa més viscosa; per tant, es recomana un lleuger escalfament de les bresques abans de fer-ne l'extracció.

Flor de bruguerola. JAUME CAMBRA

Jaume Cambra

Apicultor ecològic i professor de Botànica
ASAB

Departament de Biologia Vegetal
Facultat de Biologia
Universitat de Barcelona

jcambra@ub.edu
www.abelles.cat

Salicària *Lythrum salicaria* L.

DESCRIPCIÓ

Planta perenne, pluricaule (amb diverses tiges), amb un rizoma (tija soterrada) o rabassa gruixuda i llenyosa. La tija aèria és robusta, pot atènyer els 150 cm d'alçada, amb una secció quadrangular i recoberta de pèls, sobretot a la part superior. Fulles disposades de forma oposada (dues per nus) o més rarament en verticil·lada (tres o més per nus), amb una silueta linear a ovatolanceolada, àpex agut i sèssils (sense pecíol). Flors tubulars, de mida gran (10-12 mm), dotades de sis sèpals i sis pètals estrets i allargats de color porpra o violeta. Totes les flors estan agrupades en llargues inflorescències amb forma d'espiga. Cal ressaltar que l'estil pot tenir fins a tres llargades diferents (heterostília). Les salicàries es reproduïen molt prolíficament, ja que una planta pot arribar a produir milions de llavors en un sol estiu. A més, els fragments del rizoma o rabassa poden anar originant molts rebrots cada any.

HÀBITAT

Sovinteja herbassars, joncedes, sòls humits, torrenteres i vores de cursos d'aigua dolça. A Andorra no és gaire freqüent; es troba principalment a la zona sud, des d'Andorra la Vella, a les ribes de la conca del Valira.

PERÍODE DE FLORACIÓ

Des del mes de maig fins al setembre.

INTERÈS APÍCOLA

Les flors de la salicària són un gran atractiu per a les abelles i altres pol·linitzadors generalistes. Durant tot el període de floració, les salicàries produeixen quantitats elevades de nèctar ja que, com que creixen a les vores de sistemes aquàtics, no tenen limitació per manca de pluges a l'estiu. Les abelles recullen el nèctar d'aquestes flors molt activament, i en indrets on hi ha poblaments importants de salicària poden arribar a produir una mel amb una coloració fosca.

Flor de salicària. JAUME CAMBRA

Jaume Cambra

Apicultor ecològic i professor de Botànica
ASAB

Departament de Biologia Vegetal
Facultat de Biologia
Universitat de Barcelona

jcambra@ub.edu
www.abelles.cat

Almegó blanc *Melilotus alba* Medic.

DESCRIPCIÓ

Planta herbàcia anual (o bianual), de 0,5-1,5 m d'alçada aproximadament, amb tiges erectes. Fulles compostes, amb tres folíols oblongs o obovats, de marge lleugerament serrat i estípules setàcies a la base del pecíol. Flors petites, de 3-5 mm de llargada, típiques de la família de les papilionàcies (lleguminoses), reunides a l'extrem terminal de les branques fent un curt raïm de 5-10 cm. L'estendard (pètal gran i superior) és més llarg que la resta de pètals. Fruit en llegum petit, de 3-5 mm, ovoide i mucronat, que en madurar resta en posició pèndula i adquireix una tonalitat fosca.

HÀBITAT

És un component habitual en prats, marges de camins, indrets freqüentats pel bestiar, camps abandonats i especialment en herbassars humits de l'estatge montà i fins als 1.800 m d'altitud. Tot i que és indiferent al tipus de substrat, té una certa tendència pels sòls calcaris o amb un pH bàsic. Sovinteja la meitat occidental del Principat d'Andorra.

PERÍODE DE FLORACIÓ

De maig a setembre.

INTERÈS APÍCOLA

L'almegó blanc forma part dels prats de muntanya i el seu interès apícola és notable, ja que és una planta molt mel·lífera. La presència d'extensions d'almegó blanc aprofitables per les abelles les trobarem a l'estatge montà o en prats d'alta muntanya. En herbassars humits pot arribar a produir molt nèctar. És difícil trobar mel monofloral d'aquesta espècie, ja que sol créixer amb altres espècies de lleguminoses que floreixen al mateix temps. Les mels d'aquestes lleguminoses dels prats de muntanya són de color clar o molt lleugerament ambre, amb una aroma poc perceptible i que s'esvaeix ràpidament; té un gust dolç intens i suau, sense cap altre matís diferencial.

Flor d'almegó blanc. JAUME CAMBRA

Jaume Cambra

Apicultor ecològic i professor de Botànica
ASAB

Departament de Biologia Vegetal
Facultat de Biologia
Universitat de Barcelona

jcambra@ub.edu
www.abelles.cat

Medi ambient

És difícil identificar les activitats que porta a terme l'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra relacionades directament amb el medi ambient, ja que aquest és omnipresent en totes les seves actuacions. Tanmateix, aquest apartat intentarà recollir els projectes específics en els quals ha tingut un protagonisme especial, ja que la utilització de recursos com la terra, l'aigua i la genètica animal i vegetal, així com les pràctiques agràries que se segueixen, tenen una gran influència en la qualitat i la biodiversitat del medi ambient que ens envolta, i el món de la pagesia assumeix aquesta responsabilitat. No en va es repeteix contínuament que els pagesos i els ramaders són els grans escultors del paisatge.

UNA ESTRATÈGIA NACIONAL DE LA BIODIVERSITAT PER A ANDORRA

El dimarts 17 de gener de 2017 es va presentar el document final de l'Estratègia Nacional de la Biodiversitat (ENBA) a les entitats i els organismes que van col·laborar en el seu desenvolupament. Havia estat aprovat el 19 d'octubre de 2016 pel Govern.

Aquest document és fruit de la voluntat internacional de promoure la protecció de la biodiversitat a escala global manifestada a través

del Conveni sobre la diversitat biològica (CBD) adoptat a Rio de Janeiro el 1992 –que va entrar en vigor a Andorra el 5 de maig de 2015– i de l'esquema de referència per a tots els països que va motivar el Pla estratègic per la biodiversitat 2011-2020.

En aquest context, la biodiversitat es refereix globalment a tres tipus de diversitats:

- la diversitat dins d'una espècie, o diversitat genètica, que té a veure amb el nombre

total de característiques genètiques d'aquesta espècie, tenint en compte que a més diversitat genètica, les espècies tenen més possibilitats de sobreviure als canvis produïts en el medi ambient;

- la diversitat entre espècies, o diversitat biològica, que expressa el nombre d'espècies i la seva abundància relativa dins d'una comunitat;
- la diversitat dels ecosistemes, o diversitat ecològica, referida al nombre d'espècies presents en un ecosistema i a l'equilibri demogràfic entre elles.

L'Estratègia Nacional de la Biodiversitat d'Andorra té com a finalitat contribuir als objectius internacionals mantenint la riquesa excepcional dels seus hàbitats i espècies i, en conseqüència, protegir els ecosistemes existents mitjançant, principalment, la racionalització de l'ús dels recursos que ofereixen. Entre els hàbitats (se n'arriben a distingir fins a 180 segons estudis del Centre d'Estudis de la Neu i de la Muntanya d'Andorra (CENMA)), hi ha els prats, les pastures i les zones agrícoles i de conreu.

Per valorar les fites a assolir i la redacció de les accions a emprendre, el Ministeri de Medi Ambient, Agricultura i Sostenibilitat va organitzar un grup de treball. L'Associació de Pagesos i Ramaders va ser convidada a participar en la reunió de revisió i tancament d'objectius celebrada el 19 de maig de 2016. Malgrat la seva incorporació tardana, l'entitat va poder presentar algunes esmenes consensuades amb el Departament d'Agricultura abans del tancament final.

L'ENBA ha seguit, per descomptat, els 5 objectius estratègics i les 20 grans activitats marcades pel CBD, per arribar, per la seva banda, a 5 objectius i 24 activitats. El període d'aplicació, però, és diferent: 2016-2024 enfront del 2011-2020 plantejat en el pla internacional, motiu pel qual necessitarà una revisió, i potser una actualització dels objectius de cara al 2020 en funció de l'anàlisi realitzada a escala internacional.

Els 5 objectius estratègics definits per l'ENBA són els següents:

- 1r. Inventariar i millorar el coneixement de la biodiversitat d'Andorra i de la seva tendència.
- 2n. Gestionar la biodiversitat d'Andorra i garantir els serveis dels ecosistemes.
- 3r. Fomentar la conservació de la biodiversitat en les polítiques sectorials nacionals locals.
- 4t. Educar, comunicar i formar en matèria de biodiversitat.
- 5è. Garantir la governança del pla i la cooperació internacional.

Dins el tercer objectiu, l'activitat 3.2. es relaciona amb el seguiment de la conservació i el foment de la biodiversitat en la política agrària i ramadera i, per tant, afecta directament el sector, que pot influir beneficiosament en la biodiversitat mitjançant la diversitat de cultius i la cria de diferents tipologies de bestiar, unes bones pràctiques agràries i una utilització correcta dels recursos. S'entén, per tant, que es necessiten unes polítiques agràries adequades capaces de protegir la biodiversitat i alhora els llindars econòmics de les explotacions agràries per assegurar-ne la supervivència.

Entre els aspectes més destacables en aquesta activitat per garantir la biodiversitat associada a l'acció agropecuària destaquen els següents:

- El seguiment de bones pràctiques agropecuàries gràcies al desenvolupament dels articles 6 i 19 de la Llei d'agricultura i ramaderia.
- La promoció de produccions ecològiques.
- La promoció d'esbrossades en espais de matollar per afavorir la recuperació de pastures, i el fre als processos d'aforestació (avenç dels boscos en àrees on no existien tradicionalment).
- La reintroducció de ramats d'ovins i caprins en zones amb risc d'aforestació.
- L'ús de barreges d'espècies pirinenques per a les sèmres farratgeres.

- La recuperació de parets seques.
- El manteniment dels arbres aïllats i de les franges verdes que delimiten els camps.
- La identificació d'espècies i varietats vegetals i animals que s'utilitzaven antigament i l'estudi de la seva recuperació.
- La creació d'un banc nacional de llavors.
- L'estudi de possibles impactes sobre la biodiversitat de cultius no assajats o no autòctons.
- La insistència en la formació d'aplicadors i usuaris de productes fitosanitaris o fertilitzants.
- El foment de la producció agroalimentària local, agrupada sota la marca Productes Agrícoles i Artesans d'Andorra.

Aquestes fites, desitjables per tots, han d'anar associades, però, a la voluntat de permetre'n o facilitar-ne l'execució. Així, per exemple, la reconstrucció i el manteniment de parets seques moltes vegades queda supeditada a la facilitat d'accés als elements que cal restaurar o netejar, i l'estudi de l'impacte de nous cultius no assajats o no autòctons en relació amb el seu potencial invasor o el risc de contaminació genètica d'espècies autòctones, entre d'altres, si es vinculen a costosos estudis d'impacte ambiental poden arribar a impedir el desenvolupament d'assajos a la recerca de la diversificació de les explotacions. Per tant, com a la natura, s'ha de trobar el punt d'equilibri.

L'Estratègia Nacional de la Biodiversitat d'Andorra, però, no suposa un repte solament per a pagesos i ramaders, sinó també per al conjunt de

la societat, tal com expressen la resta d'objectius que conté. La defensa de la biodiversitat és una responsabilitat de tots envers les generacions futures.

ESTRATÈGIA NACIONAL DEL PAISATGE

El Conveni europeu del paisatge, signat a Florència l'any 2000 i ratificat per Andorra el 2011, defineix com a paisatge tant els espais excepcionals com els quotidians, i el reconeix com una part important de la qualitat de vida de la població. Aquest conveni va portar a la determinació de 7 objectius de qualitat per al paisatge i a la definició d'una sèrie d'accions per assolir-los durant el període 2012-2015 que s'han desenvolupat amb l'ajut de la participació ciutadana, entre la qual la de l'Associació de Pagesos i Ramaders.

L'APRA va tornar a ser convidada a la presentació de les accions de l'Estratègia Nacional del Paisatge per al període 2016-2020 per part de la ministra de Medi Ambient, Agricultura i Sostenibilitat, Sílvia Calvó; el director de Medi Ambient, Marc Rossell, i la cap d'Unitat d'Impacte Ambiental, Anna Moles. El nou pla d'accions en preveu fins a 22, i entre les més relacionades amb el sector destaquen les següents:

1. La potenciació del sector agrari com a peça imprescindible de la diversificació econòmica del país, mitjançant:
  - Un reglament per regular les bones pràctiques agrícoles.
  - Una campanya per fomentar el consum de productes locals (producció agrària i artesanal).

Una explotació ramadera equilibrada fomenta la biodiversitat. MARISA LUNA.

- El desenvolupament del segell de control i garantia per als vins.
  - El desenvolupament d'un pla de recerca per avaluar nous cultius.
2. La promoció del coneixement i la conservació del patrimoni cultural immoble (restauració d'elements agrícoles).
  3. El desenvolupament del Pla sectorial d'infraestructures verdes d'Andorra (PSIVA).
  4. A escala transversal, la redacció i la tramitació d'una llei de conservació del medi natural i d'una d'avaluació ambiental de plans i programes.

Quant als primers punts, durant aquest any s'ha iniciat el pla de recerca dels nabius –tal com s'exposa a l'apartat «Cultius» d'aquesta *Memòria d'activitats*– i s'ha aprovat el Reglament per a l'ús del segell oficial de control i garantia Vi de Qualitat Controlada d'Andorra, l'objectiu del qual és establir el procediment administratiu i definir les característiques tècniques que ha de seguir el cultiu del raïm, la producció del vi i l'etiquetatge per poder-se acollir al segell de control i garantia. Aquest reglament és un requisit indispensable per poder obtenir una futura indicació geogràfica protegida (IGP) per als vins andorrans.

El Reglament també preveu, tal com estableix la Llei d'agricultura i ramaderia del 22 de juny del 2000, l'atorgament d'un ajut econòmic per compensar l'increment de costos que representa l'adequació dels processos de producció als requisits fixats per la nova normativa.

Respecte als últims punts, durant aquest any s'ha continuat desenvolupant la xarxa d'infraestructures verdes, el conjunt d'itineraris continus i d'espais oberts d'interès paisatgístic, ambiental i cultural que permeten la mobilitat no motoritzada de les persones i la connectivitat dels espais amb especial valor natural. Aquesta xarxa va associada al Pla sectorial d'infraestructures verdes d'Andorra (PSIVA), que és l'instrument legal d'abast nacional que defineix el conjunt d'itineraris i espais que formaran part de la xar-

MARISA LUNA

Les construccions agràries tradicionals enriqueixen el paisatge i esdevenen refugis per a nombroses espècies.

MARISA LUNA

L'escabiosa borda (*Knautia arvensis*) és una planta pròpia de les pastures i herbassars que atrau un gran nombre d'insectes.

xa d'infraestructures verdes d'Andorra. El PSIVA proposa tant la consolidació urbanística dels espais necessaris per a la consecució d'una xarxa contínua de camins, com els projectes necessaris per millorar les connexions i la seva funcionalitat. Lògicament, aquestes eines plantegen alguns reptes pel que fa a les zones afectades pels recorreguts establerts, que caldria afrontar adequadament per garantir-ne una correcta implementació.

PARTICIPACIÓ EN LA JORNADA TRANSFRONTERERA D'INTERCANVIS A EINA

El 7 de juny, l'Associació de Pagesos i Ramaders va participar, juntament amb el CENMA i el Departament d'Agricultura, en la Jornada Transfronterera d'Intercanvis a Eina (França) anome-

nada «Qualitat dels medis naturals i qualitat dels productes agrícoles: quines interaccions, quines possibilitats de gestió?». La trobada va ser organitzada per la Fédération de Réserves Naturelles Catalanes (FRNC), un organisme creat el 1991 que agrupa nou reserves naturals del departament francès dels Pirineus Orientals.

S'hi van tractar temes d'interès per al sector relacionats amb les interaccions entre la qualitat dels productes agrícoles i la qualitat del medi natural en zones de muntanya, amb l'exposició de diverses experiències productives de ramaders, de gestors d'espais naturals i de polítics de l'espai transfronterer del Pirineu oriental, en la frontera política entre el departament dels Pirineus Orientals (França), Catalunya (Espanya) i Andorra.

La jornada es va obrir amb la presentació de FloraCat, una xarxa transfronterera coordinada per la FRNC que, des de l'any 2012, agrupa diferents botànics per fer el seguiment d'importants espècies patrimonials de la flora del Pirineu oriental, on es creu que hi creixen més de 60 tàxons endèmics, per obtenir resultats concloents sobre les seves problemàtiques de conservació.

La identificació de les deu espècies estudiades a través de la xarxa i la valoració de la seva importància va donar pas a la gestió dels medis naturals a través del projecte impulsat per protegir i conservar tres espècies de plantes típiques de les zones humides amenaçades a l'Espai d'Interès Botànic dels Plans de Pòrtoles (Ripollès). La iniciativa ha comptat amb la col·laboració dels ramaders de la zona, que han buscat alternatives per protegir aquestes plantes, i amb la d'operaris que han disposat tanques elèctriques per barrar el pas als animals o han desbrossat zones de pins per crear noves zones de pastura.

La gestió del medi també es va posar de manifest amb l'experiència de l'acord de custòdia signat amb la finca Plaús del Ripollès, situada dins de la Reserva Nacional de Caça Freser-Setcases, amb l'objectiu general de fer compatible l'ús del territori amb la conservació dels seus valors naturals més destacats, principalment els prats i les pastures naturals.

En l'apartat de la relació entre la qualitat dels medis naturals i la qualitat dels productes, es va tractar l'experiència d'alguns ramaders participants en el Concurs de prats florits, així

MARISA LUNA

La grandalla (*Narcissus poeticus*) es troba a la Llista vermella de la flora d'Andorra i altres plantes d'interès en la categoria de planta «quasi amenaçada».

com la d'altres productors, entre els quals la formatgeria Serrat Gros, al poble d'Ossera (Alt Urgell), que produeix formatge artesà de llet de cabra, o la granja integrada al paisatge Cal Cal-sot, de Montellà de Cadí (Cerdanya), que sota la marca Ecopyrene produeix carn ecològica de vedella i bou.

En definitiva, va ser una jornada molt ben organitzada que va posar en valor la qualitat dels productes produïts per algunes explotacions que han sabut trobar l'equilibri entre el rendiment econòmic i la protecció del medi. 🌱

Col·laboracions

L'Associació de Pagesos i Ramaders d'Andorra col·labora activament en diferents projectes al llarg de l'any amb finalitats també molt diverses. Alguns es relacionen amb la informació i la difusió de l'activitat agrària per donar valor al seu llegat històric i la seva contribució al paisatge, o per posar de manifest els seus reptes actuals. D'altres tenen a veure amb la voluntat d'ajudar les explotacions agràries a trobar noves línies de comercialització. I encara n'hi ha que únicament tenen com a finalitat donar suport als representants del sector d'altres països molt més desfavorits que Andorra per ajudar-los a garantir la sanitat dels aliments que consumeixen i prevenir la transmissió de malalties dels animals domèstics a les persones. En aquest apartat en trobareu alguns exemples.

NOU PLAFÓ PER AL CENTRE D'INTERPRETACIÓ DEL COMAPEDROSA

A la *Memòria d'activitats 2015* ja s'informava de la inauguració del Centre d'Interpretació del Comapedrosa (CIC), punt d'informació i difusió dels valors i els usos del Parc Natural Comunal de les Valls del Comapedrosa, i del suport que havia rebut per part de l'Associació de Pagesos i Ramaders.

La col·laboració amb aquest centre, que té com a missió sensibilitzar, educar i informar de les diferents visions des de les quals es pot analitzar aquest espai natural, es va materialitzar

mitjançant un panell informatiu centrat en la ramaderia, la principal activitat humana tradicional que s'hi porta a terme, que va quedar a disposició del visitant amb altres de relatius a aspectes geològics i biològics. Una acció coherent amb la que va tenir lloc el setembre de 2014 com a reconeixement del vincle del sector amb aquest i altres espais naturals, quan es va patrocinar –juntament amb Andorra Turisme– la instal·lació de l'escultura de Joan Canal al cim més alt del país.

Durant el 2016 es va considerar que s'havia de complementar aquesta informació amb un altre

plafó on s'abordessin aspectes como ara l'agricultura, que s'havia practicat històricament al voltant del Parc, i l'apicultura, que es pot beneficiar de les possibilitats que ofereix. Per això, l'APRA ha posat a disposició del Comú de la Massana dos nous textos relacionats amb aquests grans protagonistes, i s'ha encarregat igualment de la seva traducció al castellà, al francès i a l'anglès. Aquesta contribució quedarà a disposició del públic visitant durant el 2017, tan bon punt acabin les tasques de maquetació i d'edició.

Amb aquesta nova participació s'ha volgut posar en relleu que el Parc Natural Comunal de les Valls del Comapedrosa ha estat històricament un espai plenament integrat en el dia a dia dels andorrans gràcies al tradicional aprofitament agrícola de les zones limítrofes, que, lògicament i sobre la base de les dinàmiques ecològiques establertes, interactuaven amb les zones actualment protegides. En són exemples els cultius de cereals com el blat i l'ordi i el de les trumfes, o el dall dels prats confrontants per guardar l'herba a les bordes de Percanela, els Prats Nous, el Torné, les Agunes o la Coruilla i assegurar, d'aquesta manera, l'aliment del bestiar quan encara no podia pasturar a l'alta muntanya i ja havia consumit l'herba emmagatzemada als coberts del poble.

Els habitants de la zona aprofitaven, també, els recursos que proporcionaven directament les valls que avui dia formen part del Parc a través de la recol·lecció silvestre de bolets i d'algunes plantes o de l'obtenció de llenya. Però també indirectament, ja que hi havia forns de calç i carboneres, que antigament tenien una impor-

tància fonamental. Una visita al CIC ajudarà a aprofundir en aquests i molts altres temes.

A LA RECERCA DE PRODUCTORS PER AL REBOST DEL PADRÍ

El Rebost del Padrí és una empresa andorrana que des de fa uns anys treballa en la restauració per oferir plats preparats i diferents serveis de càtering en els quals són molt presents els productes de la terra andorrana.

Seguint aquest esperit d'utilitzar i potenciar el producte de proximitat, i de col·laborar amb els productors del país, El Rebost del Padrí va fer arribar a l'Associació de Pagesos i Ramaders la seva necessitat de disposar de més productes d'horta, com ara l'enciam, la col, la ceba, el carbassó, la carbassa, la trumfa i molts altres, que els permetessin tirar endavant les seves preparacions. Pel que fa al subministrament, l'empresa de càtering comentava que es podien plantejar diferents estratègies com, per exemple, la recollida de les produccions directament a les explotacions agràries, de manera que els tractes es fessin entre les parts concernents.

Igualment feia arribar el seu interès per llogar parcel·les per cultivar-hi tant les espècies esmentades com d'altres, únicament i exclusivament sota la seva responsabilitat i amb el seu propi personal, amb la intenció d'assegurar-se les matèries primeres necessàries.

Per ajudar-los a buscar els productors interessats a cultivar aquests productes o a llogar les seves parcel·les, es va fer arribar a tots els associats, el 18 de maig, una carta en què se'ls

Vaques pasturant al Parc Natural Comunal de les Valls del Comapedrosa. COMÚ DE LA MASSANA

informava de la demanda. S'espera que n'hagin sorgit col·laboracions interessants.

SET ANYS AL COSTAT DE DAKTARI

Daktari és una associació constituïda el 2013 –que des del 2010 havia treballat sota el parai-gua de l'Associació de Pagesos i Ramaders d'An-dorra– que presta serveis veterinaris als animals domèstics de les comunitats rurals d'Uganda que es troben a l'interior o a la perifèria de zones protegides. L'objectiu és fer compatible la conser-vació de la biodiversitat amb el desenvolupament econòmic i el benestar de les persones, que en aquest cas suporten la càrrega de conviure amb la fauna salvatge i amb la gestió de les àrees protegides, amb els perjudicis inherents a la si-tuació: malalties compartides entre la fauna i els animals domèstics, atacs dels depredadors a les persones i als animals, destrucció de collites, pèrdua de l'accés a l'aigua, les pastures i els re-cursos forestals i cinegètics, etc.

Aquestes accions es realitzen en col·laboració amb els organismes oficials, les universitats i les entitats locals no governamentals amb els objectius següents:

1. Millora de la sanitat animal mitjançant la desparasitació, la vacunació i el control sanitari dels animals domèstics.
2. Reducció de conflictes amb la fauna salvatge, especialment amb els grans predadors.
3. Capacitació tècnica i formació d'estudiants de veterinària ugandesos i europeus.
4. Investigació i estudi de les malalties dels animals domèstics, especialment de les que són compartides amb les persones i la fauna salvatge.

Daktari treballa sota el concepte One Health, un concepte integral que relaciona la producció i el consum dels productes sobre els organismes humans i l'entorn. Amb aquesta visió, l'entitat actua per prevenir, reduir i investigar malalties compartides amb els animals com ara la toxo-plasmosi, la brucel·losi, la tuberculosi bovina, els

filovirus (entre els quals hi ha l'Ebola) i altres malalties vehiculades per paparres, a banda de la ràbia transmesa pels gossos.

Durant la campanya 2016 s'han vacunat 320 vedells contra l'East Coast Fever, s'han despara-sitat 3.188 vaques i 2.805 ovelles i cabres, i s'han vacunat contra la ràbia i s'han desparasitat 600 gossos, dels quals 69, a més, han estat esteril-litzats.

A banda d'aquestes accions plenament rela-cionades amb la sanitat, Daktari també porta a terme projectes més globals com els següents:

- L'eliminació de la *Lantana camara*, una planta al·lòctona la invasió de la qual comporta la pèrdua d'àrees de pastura.
- La realització dels anomenats tancats vivents per a la protecció del bestiar, que són tancats metàl·lics recoberts de plantes que els fan impenetrables als predadors.
- La instal·lació de fanals que funcionen amb energia solar per dissuadir els predadors d'atacar el bestiar i les persones.
- La rehabilitació i construcció de pous d'aigua als llocs on és més necessari.
- La construcció d'un embassament d'aigua de pluja de 3 milions de litres a Nyakatonzi, fora de les zones protegides, perquè les comunitats que s'assenten a la perifèria dels parcs nacionals deixin d'entrar-hi per abeurar el seu bestiar –una de les principals causes de transmissió de malalties entre la fauna salvatge i la domèstica–. Aquest embassament ja s'ha acabat de construir, malgrat que necessita algunes millores després d'analitzar com el gestiona la població.
- La recerca com a eina bàsica per entendre quins agents patògens actuen a la zona i com afecten als animals tant domèstics com salvatges. Actualment, l'entitat estudia, entre d'altres, la resistència als antibiòtics tant en la fauna salvatge com en la domèstica i els humans.
- El desenvolupament d'un projecte educatiu en relació amb la sensibilització dels

ramaders en temes de benestar animal i conservació, i l'educació dels escolars, els veritables actors del futur.

La gran activitat que porta a terme i la credibilitat de Daktari entre els beneficiaris ugandesos li ha permès també esdevenir un referent internacional i rebre de la FAO Uganda/USAID la responsabilitat d'encarregar-se del projecte d'estudi de virus pandèmics emergents com Ebola, Marburg, Mars, grip aviària, etc. en els animals domèstics i els gossos (Emerging Pandemic Threats (EPT 2)).

L'Associació de Pagesos i Ramaders continua donant suport a totes aquestes accions gràcies a la seva contribució econòmica anual. Durant el 2016, s'ha destinat a la compra de collars per identificar els gossos que ja estan vacunats contra la ràbia.

ENGRESCANT LES NOVES GENERACIONS

L'Associació de Pagesos i Ramaders fa uns anys que col·labora amb l'Escola Andorrana de la capital en la transmissió dels valors de la pagesia i de la tradició als més joves. Es tracta d'una trobada intergeneracional en què alguns actors del sector, amb diferents perspectives i franges d'edat, transmeten als alumnes com era la vida agrària i social del Principat fa uns anys.

L'objectiu ha estat sempre enriquir la visió de conjunt que tenen els estudiants de la història del país i, tal vegada, despertar l'interès d'algun d'ells pel món agrari. L'any 2016 les trobades van tenir lloc els dies 9 i 10 de juny, i durant cadascuna d'aquestes jornades es van establir dues reunions entre els membres de l'APRA i una part dels alumnes a la recerca d'un ambient que afavorís la comunicació entre els representants de la pagesia i els estudiants. Les reunions van seguir un format d'una entrevista de tres quarts d'hora a la qual va seguir una redacció de tres quarts d'hora més en què els alumnes i oients havien de recollir les seves impressions i reflexions sobre els temes tractats.

Des d'aquestes línies s'agraeix la col·laboració dels Srs. Josep Casal Mandicó, Xavier Coma Gassia, Àlex Gaspà Bringeret i Climent Palmitjavila per la seva intervenció en aquesta interessant iniciativa. 🐾

JESÚS MUÑO

Nen de Rubirizi amb cadell per desparasitar i vacunar contra la ràbia.

MIGUEL BEIRO

Estudiant ugandesa realitzant pràctiques al camp de Daktari sota la supervisió del Dr. Jesús Muro.

ASSOCIACIÓ DE PAGESOS I RAMADERS D'ANDORRA

Dr. Vilanova núm. 9, edifici Thaïs, 4t D
AD500 Andorra la Vella. Principat d'Andorra
Tel.: +376 829 448 · Fax: +376 829 448
a/e: pagesos@andorra.ad · www.apra.ad